

Patogeneze mnohočetného myelomu

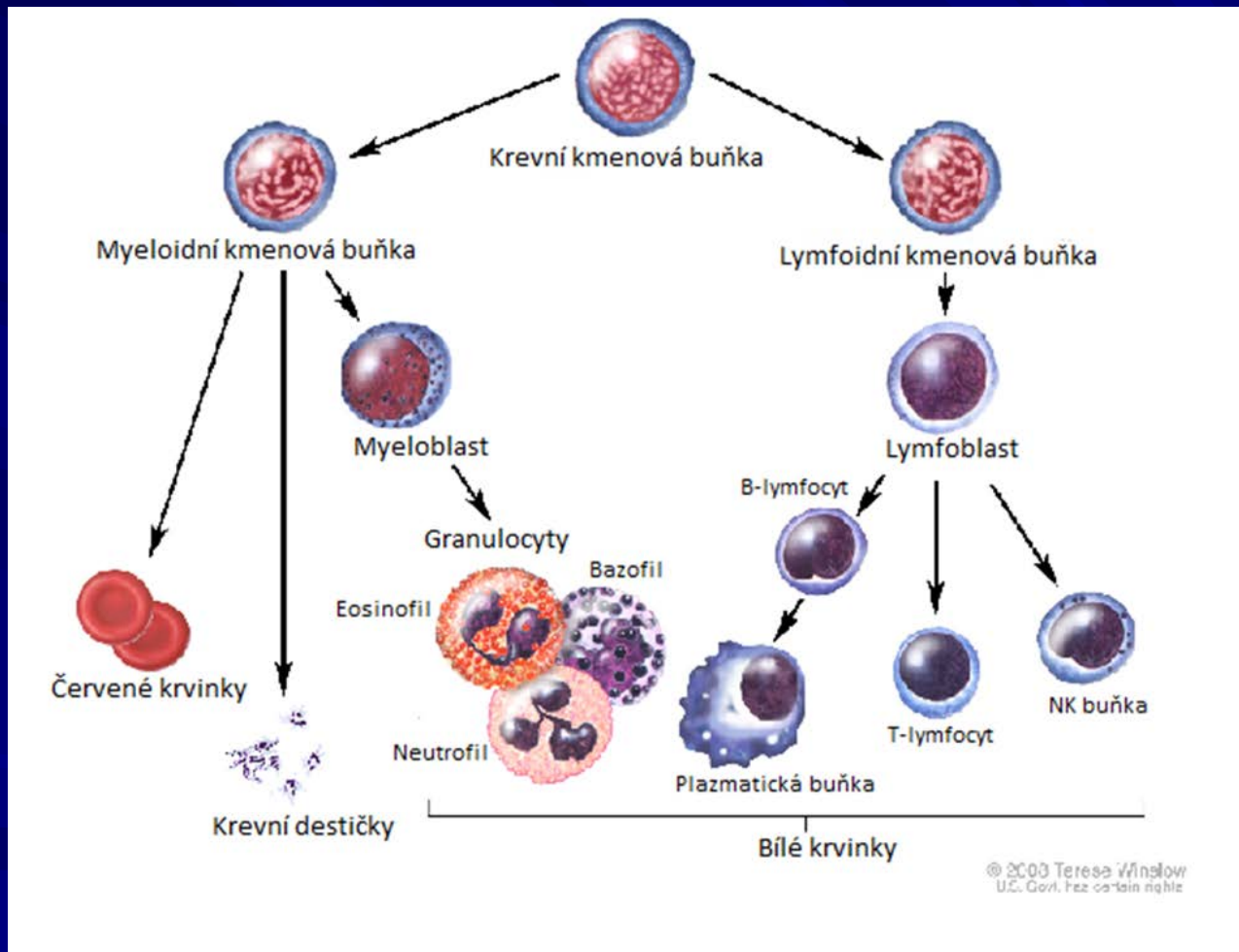
Doc. RNDr. Sabina Ševčíková, Ph.D.
Babáková myelomová skupina
ÚPF LF MU

Monoklonální gamapatie

- Abnormální proteiny v séru nebo v moči
- Tyto proteiny jsou produkovány klonem plazmatických nebo lymfoidních buněk
  - MGUS
  - Mnohočetný myelom
  - Plasmocelulární leukémie
  - Primární amyloidóza
  - Solitární plasmocytom
  - Waldenströмова makroglobulinémie

World Health
Organization
Adam, 2011

Hematopoéza

Plazmatické buňky

- Druh bílých krvinek zodpovědných za tvorbu protilátek
- Obvykle 5% v kostní dřeni
- U MM nádorově změněny
- Vytvářejí monoklonální imunoglobulin = paraprotein

Protilátky

- ❑ Rozeznat a zneškodnit cizí objekty v organismu.
- ❑ Eliminace daného patogenu
- ❑ Funkce: opsonizace (vede k fagocytoze), neutralizace, tvorba komplexů
- ❑ IgG, IgA, IgM, IgE a IgD

Protilátky třídy **IgG** jsou schopné pronikat do tkání a jako jediné během těhotenství prostupují placentou do těla plodu.

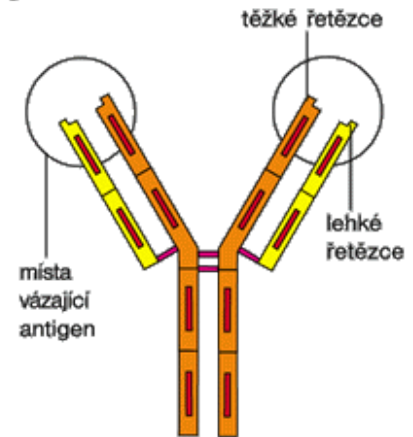
Protilátky třídy **IgA** vznikají hlavně ve sliznicích (střeva a dýchacích cest) a zabraňují průniku mikroorganismů do těla.

Protilátky třídy **IgM** se tvoří jako první během infekce. Zajišťují tak ochranu organismu během prvních dní, než se vytvoří ostatní typy protilátek.

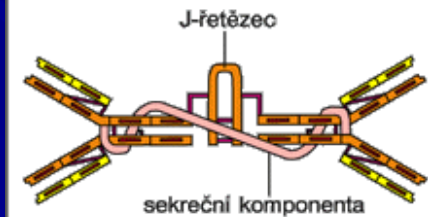
Protilátky třídy **IgE** se účastní hlavně při obraně proti cizorodým parazitům a účastní se alergických reakcí.

Funkce protilátek třídy **IgD** je stále nejasná.

IgG

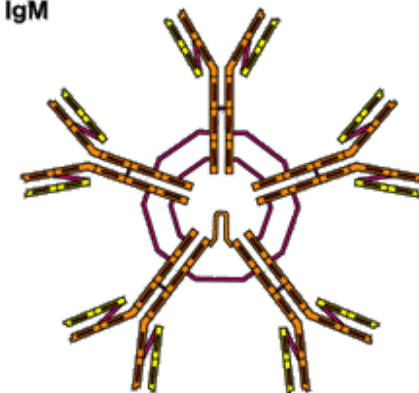

IgA

IgA se vyskytuje na sliznicích jako spojení 2 molekul protilátek. Spojeny jsou J-řetězcem, opatřeny jsou dále sekreční komponentou.

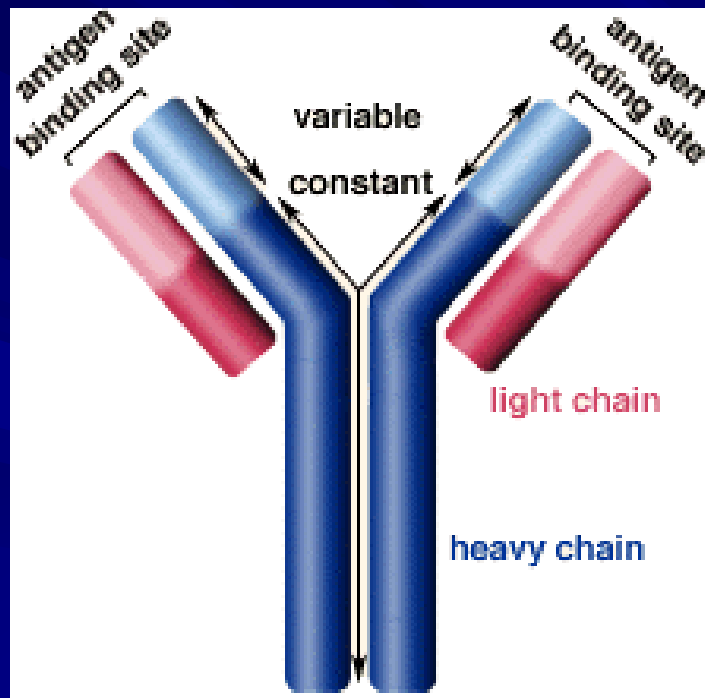
IgM

IgM se skládá z 5 molekul protilátek spojených dohromady. V průběhu infekce se tato protilátka tvoří jako první.

Základní struktura imunoglobulinu

MGUS

- Prekarcinóza
- V populaci nad 50 let: 3-4 %
- Riziko progresse do MM: 1 % ročně

Mnohočetný myelom

- Druhé nejčastější krevní nádorové onemocnění
- 10 % hematologických malignit
- Věk při diagnóze 65 let
- Incidence 4/100 000
- Častější u mužů
- MGUS prekanceróza
- Infiltrace kostní dřeně PB
- Kostní léze
- Přítomnost M-Ig v séru a/nebo moči

Hájek, 2012
Anderson, 2011

PCL

- ❑ Nejagresivnější forma MG
- ❑ Incidence 0,04/100 000
- ❑ Více než 20 % cirkulujících plazmatických buněk a více než $2 \times 10^9/L$
- ❑ Medián při diagnóze - 52 let
- ❑ Medián přežití 1,5 roku, ale i méně

Primární amyloidóza

- Amyloidové depozity v orgánech
- Produkce abnormálních proteinových filament
- Raritní onemocnění
- Může doprovázet MM
- Přežití cca 40 měsíců

Solitární plazmocytom

- Solitární leze abnormálních plazmatických buněk
- Bez postižení kostní dřeně
- Bez postižení skeletu nebo CRAB symptomy
- Riziko progresse do MM - 10 % za 3 roky

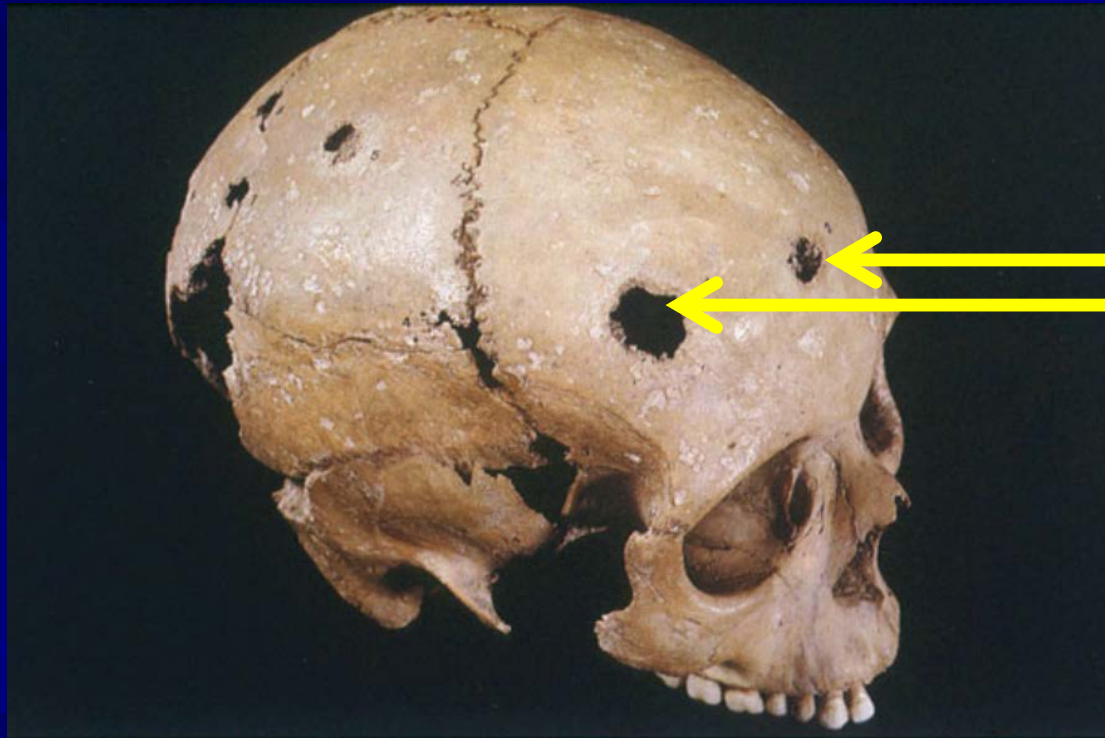
Waldenstromova makroglobulinémie

- Postižení lymfocytoplazmoidních buněk (znaky plazmatických buněk ale i lymfoidních)
- Produkce velkého množství IgM
- Velice raritní

Mnohočetný myelom

Historie MM

Mužská lebka z doby bronzové s charakteristickými rysy mnohočetného myelomu

Capasso, 2005

Historie MM

- 1844 - první zdokumentovaný případ - Sarah Newbury (Dr. Solly)

destrukce sterna

zlomeniny kostí

destrukce femuru

Kyle et Rajkumar, 2008

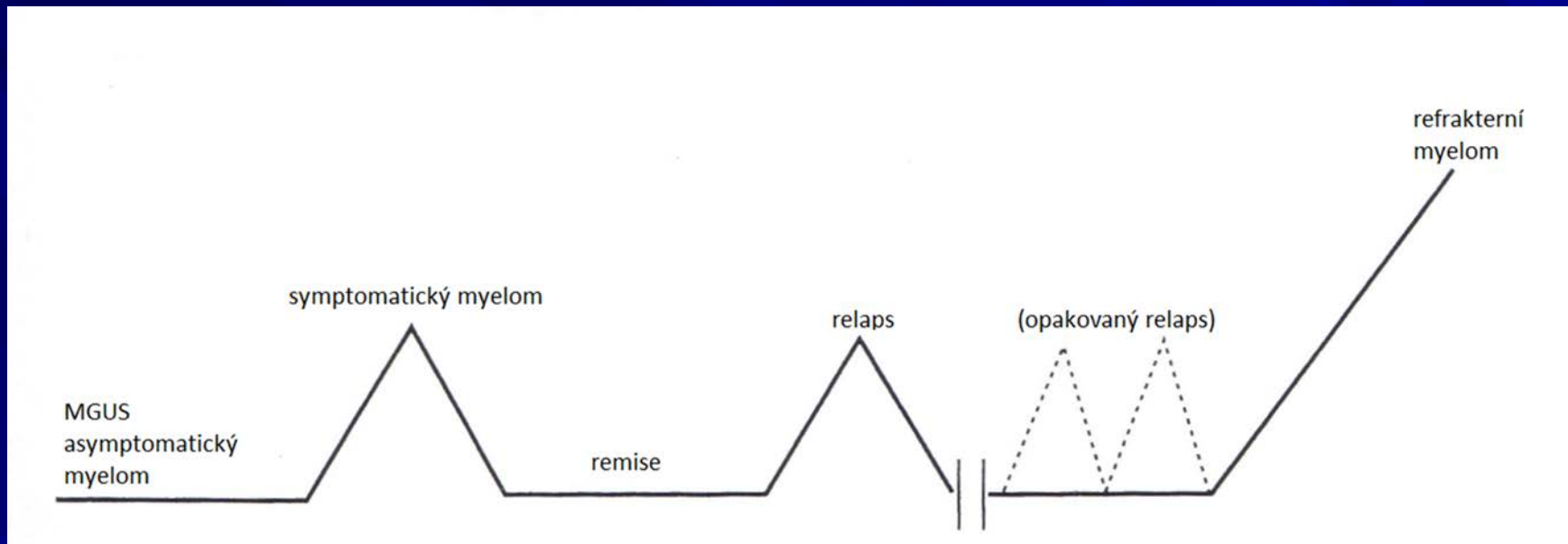
Historie MM

- 1845 - přítomnost proteinu v moči pacienta (Bence Jones - Bence Jonesova bílkovina)
- Kahlerova choroba - podle pražského lékaře Otty Kahlera

Kyle et Rajkumar, 2008

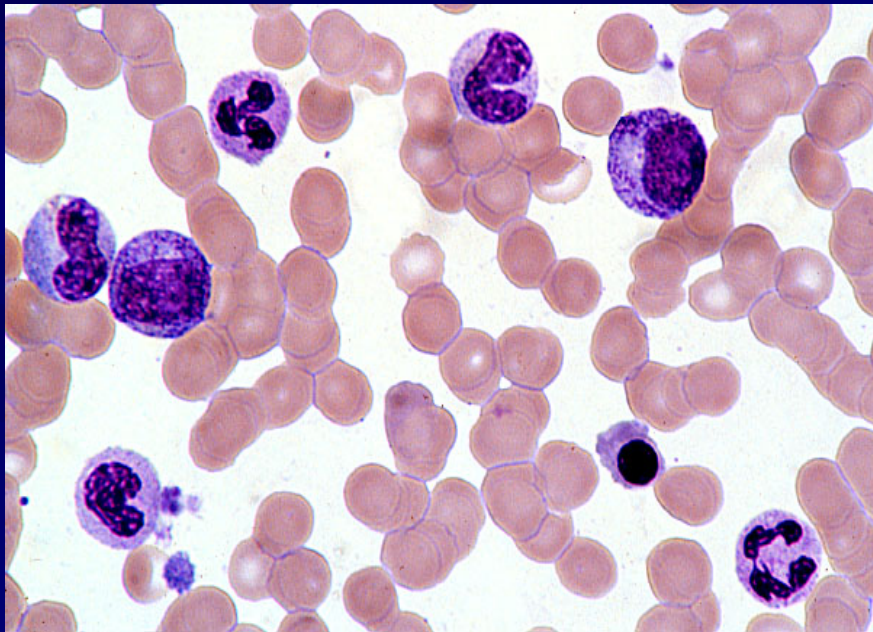
Patogeneze MM

- Několikastupňový proces

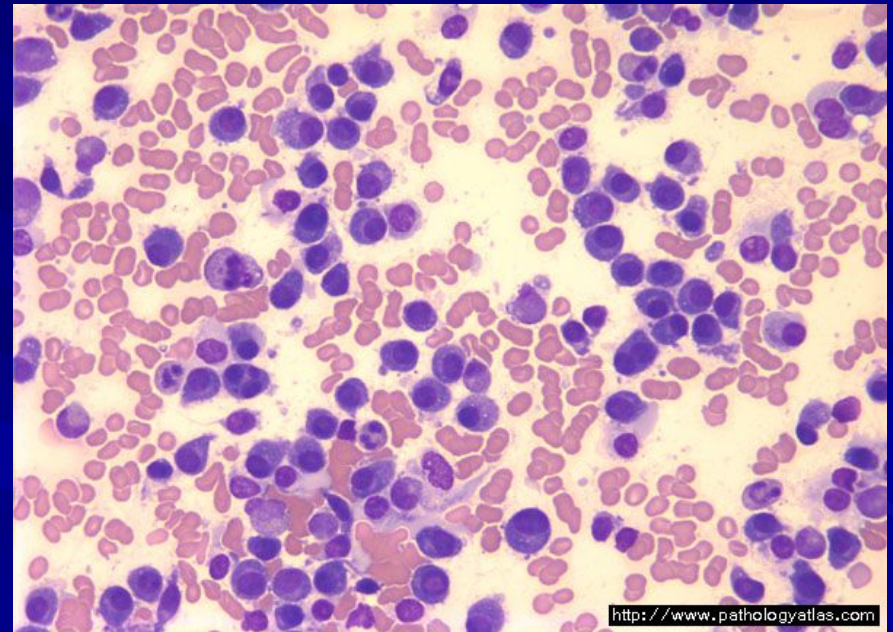

Špička, 2005

Zdravá kostní dřeň

MM kostní dřeň

www.pathologyatlas.com

Mnohočetný myelom

klinická část

(doc Minařík FNOI)

Příčiny MM

- Příčina není přesně známa
  - věkem podmíněný pokles imunity
  - nahromadění „nepříznivých vlivů“ v průběhu života
  - hormonální změny
  - vliv chemických látek
  - radiační záření
- → změny vedoucí k nestabilitě genetické výbavy plazmatických buněk
- Nejde o onemocnění nakažlivé ani přenosné

Projevy

- 1) útlum kostní dřeně:
  - ↓ červených krvinek → anemie
  - ↓ bílých krvinek → pokles imunity
  - ↓ destiček → krvácivé projevy

Projevy

- 2) Narušení kostní struktury: tvorba osteolytických ložisek:
  - oslabení pevnosti kostí
  - bolest, zduření kostí
  - samovolné zlomeniny kostí
  - vzestup vápníku v séru

Projevy

- 3) Tvorba defektních imunoglobulinů - Ig (paraproteinu):
  - zhoršení vlastností krve - „hyperviskozita“
  - střádání paraproteinu v drobných cévách - porucha funkce orgánů (ledviny, porucha zraku, ...).
  - pokles imunity - paraprotein na úkor normálních Ig

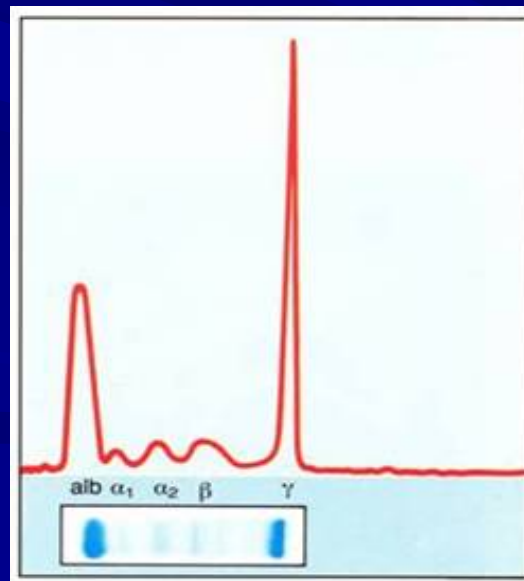
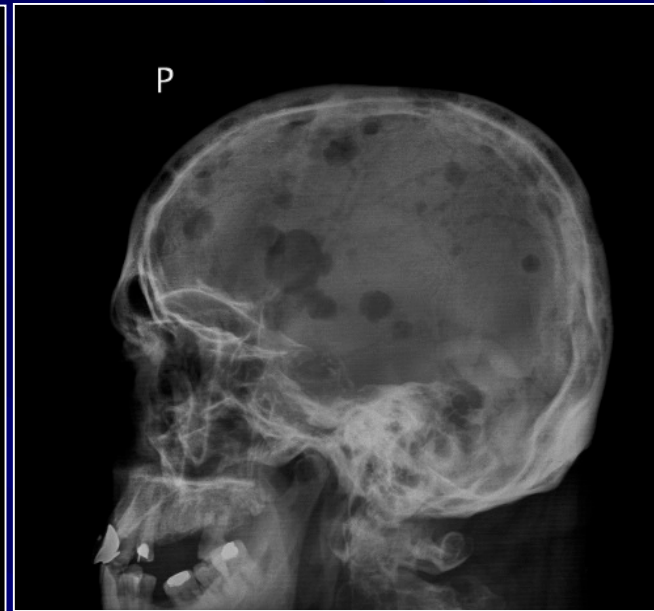
Diagnóza

- Poměrně obtížná (bolest, slabost, nevykonnost, opakované infekce, únavový syndrom - časté příznaky „běžných“ onemocnění)

- 1) Počet myelomových buněk v kostní dřeni
- 2) Přítomnost abnormální bílkoviny v krvi/moči
- 3) Typické změny na kostech

Vyšetřovací metody

- ❑ Rozbor krve a moči - elektroforéza (ELFO) analýza proteinového spektra
- ❑ Odběr a vyšetření kostní dřeně
- ❑ Rentgenové vyšetření rozsahu postižení, event. CT a MR, PET, kostní densitometrie

Nezřídka na MM upozorní ↑ sedimentace, změny v krevním obraze, vždy však nutno doplnit uvedená vyšetření.

Vyšetřovací metody - obecné

- Škála doplňujících „nepřímých ukazatelů“:
  - Sedimentace
  - Krevní obraz
  - Hladina vápníku
  - Ledvinné funkce (urea, kreatinin)
  - Hodnoty normálních protilátek (imunoglobulinů)
  - Testy jaterních funkcí
  - Hodnocení kostního metabolismu

Vyšetřovací metody - speciální

- ❑ Beta-2-mikroglobulin
- ❑ Cytogenetické vyšetření
- ❑ Imunofenotypizace povrchových znaků MM buněk
- ❑ Proliferační charakteristiky MM buněk
- ❑ Angiogenní cytokiny
- ❑ Vyšetření párů lehkých/těžkých řetězců
- ❑ Albumin
- ❑ ...+ nové systémy stážování

Hodnocení závažnosti a průběh

- 3 stádia pokročilosti onemocnění
- I-III určují závažnost postižení organismu
- A/B normální/zhoršená funkce ledvin

- Průběh
- Rozmanitý, individuální
- Škála od „laboratorní formy nemoci“ po samovolné zlomeniny obratlů s útlakem míchy, selhání funkce ledvin, závažná infekční onemocnění, krvácivé stavy

Léčba MM

- ❑ Pomerančová kůra, rebarbora a opiáty
- ❑ Chemoterapie
- ❑ Transplantace
- ❑ Imunomodulační léky
- ❑ Inhibitory proteasomu

Hájek, 2012
Anderson, 2011

Prognóza MM

- Neléčení pacienti přežívají 14 měsíců
- Standardní terapie 3-4 roky
- Transplantace 6-7 let
- Nové léky 5-leté přežití pro cca 80 % pacientů

Hájek, 2012

Chemoterapie a transplantace

- Používaná i dnes
- Léčebný program Junior-Senior
- Melfalan
  - Alkylační cytostatikum
- Prednison
  - Glukokortikoid - apoptóza hematologických buněk

- Transplantace od roku 1957
  - Autologní - do 65 let, i tandemově
  - Allogenní - omezeně, jen v rámci klinických studií

Hájek, 2012
Anderson, 2011

Možnosti léčby MM

- IMiDs
- Proteasomové inhibitory

Možnosti léčby MM

- **IMiDs**
- Proteasomové inhibitory

Thalidomid

- ❑ 1953- Chemie Grünenthal
- ❑ 1957- distribuce
- ❑ Sedativum, hypnotikum
- ❑ Proti ranní nevolnosti u těhotných
- ❑ Těžký teratogen
- ❑ Nebyl dostatečně otestován
- ❑ Zhruba 10 000 dětí takto narozených - zhruba 40% dětí přežilo
- ❑ FDA - Dr. Francis Kelsey

White House Archive

Sedlaříková, 2012

Thalidomid

- 1964 - Jason Sheskin - pacient s leprou a těžkými komplikacemi
- 1993- Judah Folkman - angiogeneze, solidní nádory ale i hematologické
- 1994 - refrakterní MM pacient - thalidomid - klinická studie 1/3 pacientů odpověď
- 2006 - FDA - léčba MM
- Nepříjemné vedlejší účinky - neuropatie

Sedlaříková, 2012

IMiDs imunomodulační léky

- Analogy thalidomidu - lenalidomid a pomalidomid
- Významný posun v léčbě MM
- Pleiotropní účinky proti MM:
  - Kostimulace T-lymfocytů
  - Antiangiogenní účinky
  - Protizánětlivé účinky
  - Inhibice osteoklastů
  - Apoptóza a zástava BC MM
  - Inhibice interakcí mezi buňkami MM a buňkami KD

Sedlaříková, 2012

Možnosti léčby MM

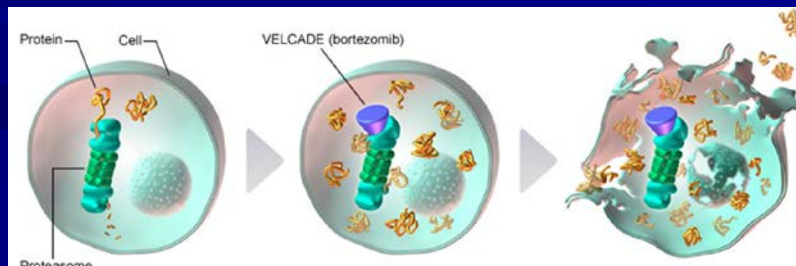
- IMiDs
- Proteasomové inhibitory

Možnosti léčby MM

- IMiDs
- Proteasomové inhibitory

Inhibitory proteasomu

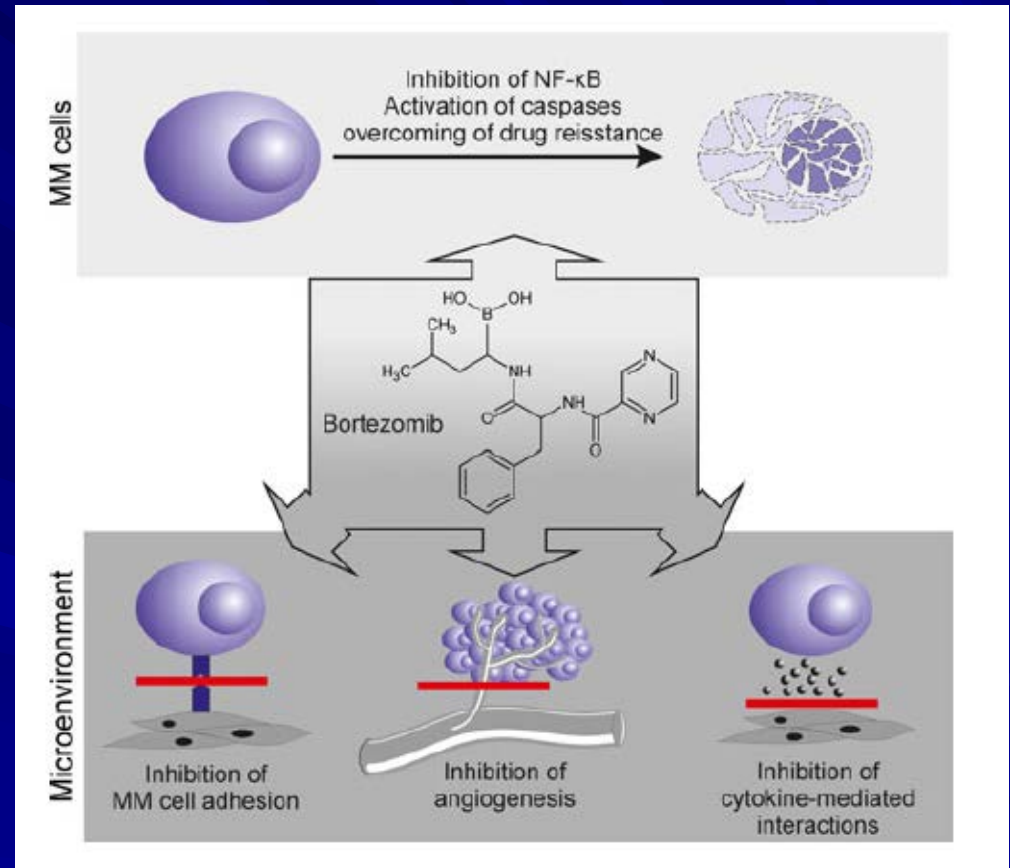
- Úspěšná léčebná strategie MM posledních 10 let
- Nádorové buňky citlivější k inhibici proteasomu
  - Zvýšená proliferace
  - Zvýšené nároky na syntézu proteinů a jejich degradaci
- Ovlivňují:
  - Expresi transkripčního faktoru NF- κ B
  - Zástavu buněčného cyklu
  - Indukci apoptózy preferenčně u MM buněk
  - Indukují ER stresové odpovědi

Kubiczková, 2014

Efekt inhibitorů proteasomu na mikroprostředí KD

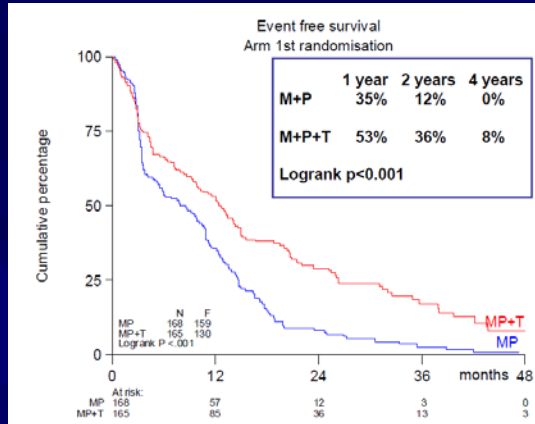
- Vliv na přežití
- Cílí signální dráhy vedoucí k apoptóze
- Inhibují adhezi buněk MM a mikroprostředí KD, angiogenezi a interakce zprostředkované cytokiny

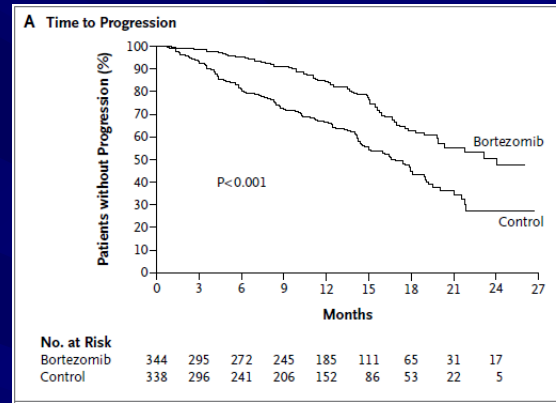
Kubiczková, 2014

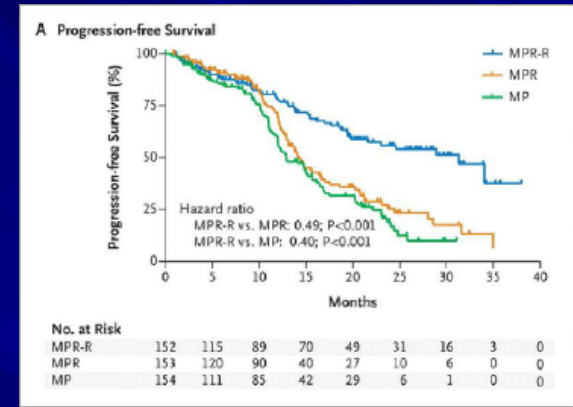
Nové léky prodlužují přežití, ale ne k vyléčení

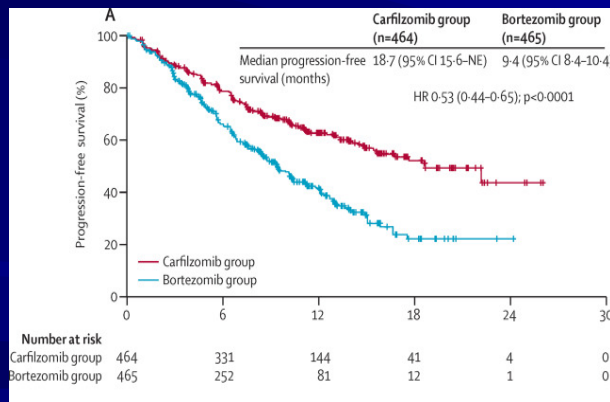
Thalidomid (Myrin)

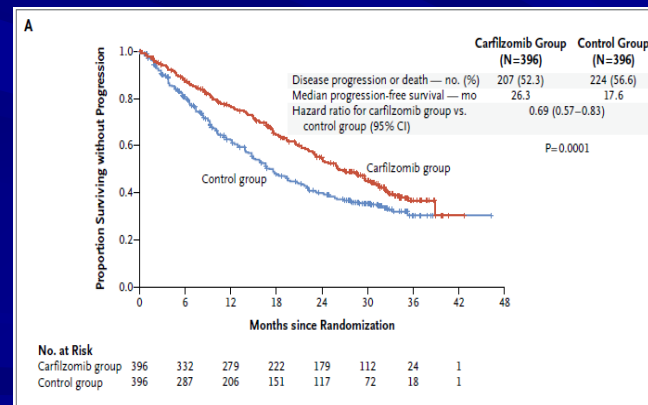
Bortezomib (Velcade)

Lenalidomid (Revlimid)

Carfilzomib > Bortezomib

Carfilzomib+Revlimid > Revlimid

Nové léky = nová naděje

- Nové inhibitory proteasomu:
  - carfilzomib (Kyprolis)
  - ixazomib (Ninlaro)
- Monoklonální protilátky:
  - daratumumab (Darzalex)
  - elotuzumab (Empliciti)
- Perspektivy pro nové nemocné:
  - časnější diagnostika → časnější léčba (před vznikem komplikací - kritéria z roku 2014)
  - kombinace nových léků

Co lze koupit za 1 rok léčby:

Myrin

Velcade/
Bortezomib

Revlimid

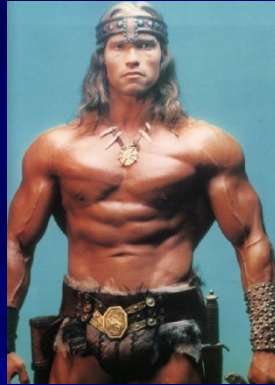
Imnovid

Rozdíly v léčbě

ostatní

MM

Před léčbou

Léčba

Po léčbě

Mnohočetný myelom

molekulární část

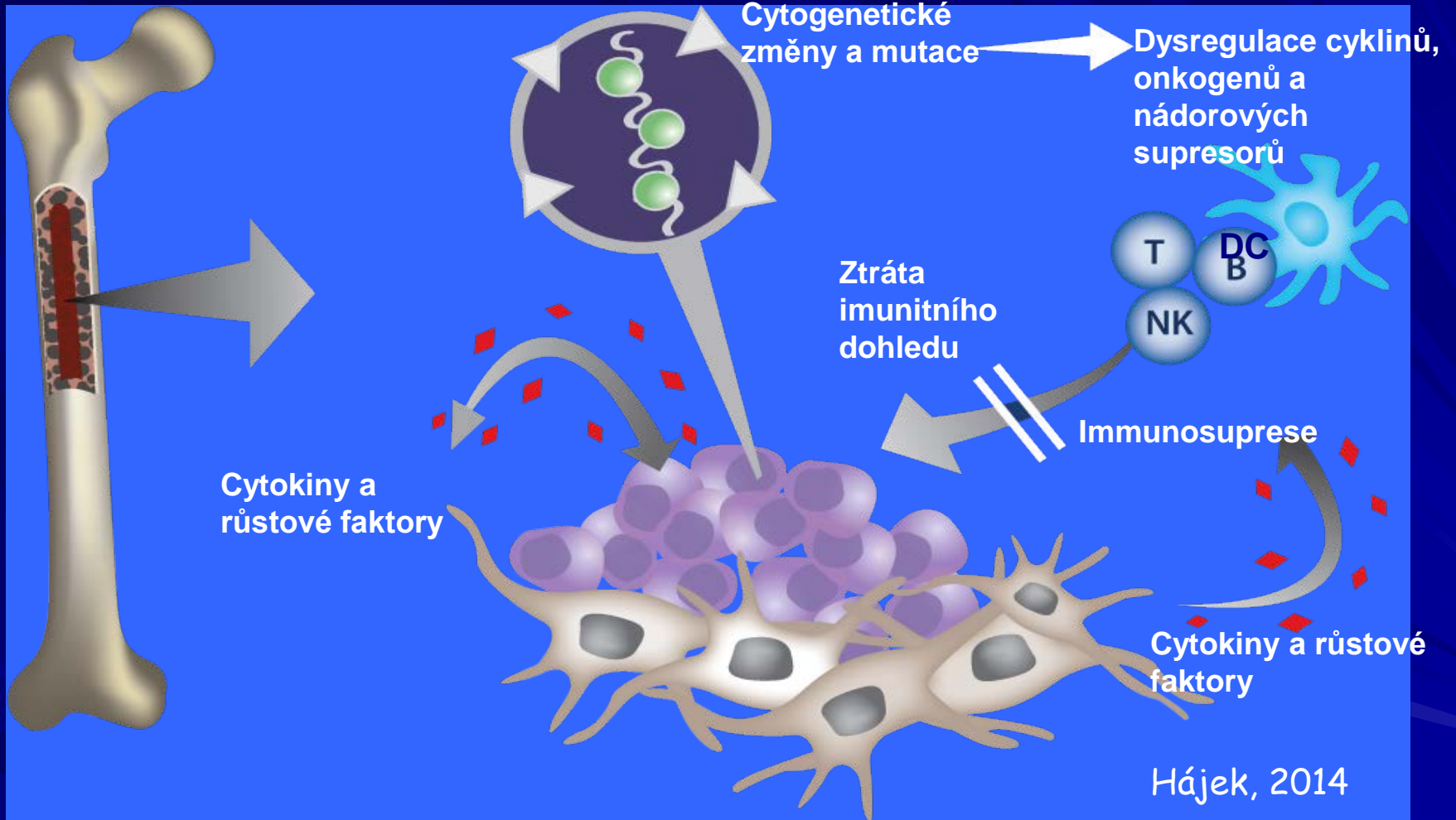
Patogeneze MM

- Zatím neznámá
- Genetické predispozice - příbuzní až 6x vyšší riziko
- Expozice - pesticidy, herbicidy, ionizující záření

- Mutace v PB
- Změny v mikroprostředí KD - podpora růstu PB

Hájek, 2012
Anderson, 2011

Patogeneze MM

Flowcytometrie

- Diagnóza MM - CD19⁻CD56⁺CD38⁺CD138⁺
- Riziko progresu MGUS (% klonálních PB)
- Detekce MRD - vyšší PFS i OS u pacientů s MRD⁻

Hájek, 2012
Anderson, 2011
Říhová, 2013

Cytogenetické aberace u MM

- Nestabilní genom - delece, amplifikace, translokace
- Změny se kumulují v čase
- Numerické a strukturní změny chromozomů
- Aneuploidie lichých chromozomů a translokace lokusu pro IgH

Palumbo, 2013
Anderson, 2011
Kuglík, 2012
Němec, 2012

Numerické aberace u MM

- Non-hyperdiploidní (48 < >74 chr.) x hyperdiploidní (48-74 chr.)
- Hyperdiploidní:
  - trisomie chromozomů - 3,5,7,9,11,15,19,21 - lepší prognóza
- Non-hyperdiploidní:
  - monosomie 8,13,14,16,17,22

Palumbo, 2013
Anderson, 2011
Kuglík, 2012
Němec, 2012

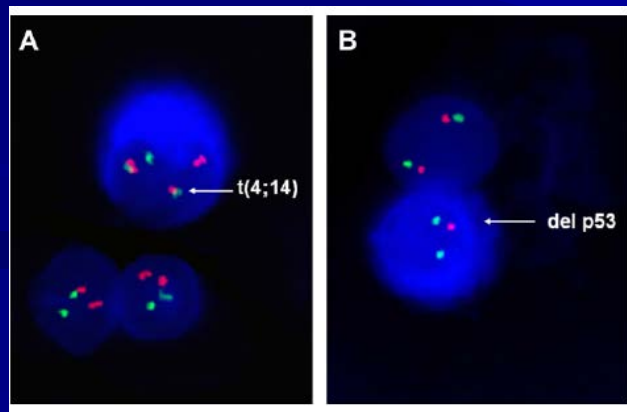
Strukturní aberace u MM

- Translokace lokusu 14q32 (IgH)
- Primární změny:
  - t(11;14) 15-20 % cyklin D1
  - t(4;14) 10-15 % FGFR3/MMSET
  - t(14;16) 2-10 % c-MAF
  - t(6;14) 5 % cyklin D3
- Sekundární změny:
  - Komplexní karyotypové změny v oblasti MYC
  - Delece nebo duplikace chr. 1 (1q21)
  - Delece nebo monozomie chr.13
  - Delece chr. 17 - delece TP53

Palumbo, 2013
Anderson, 2011
Kuglík, 2012
Němec, 2012

FISH

- Většina MM buněk zastavený cyklus - není možné použít klasickou cytogenetiku
- i-FISH - výrazně lepší výsledky
- Spojení s prognózou pacientů - t(4;14), t(14;16), t(14;20) a del (17p) - špatná prognóza

Kuglík, 2012
Němec, 2012
Bešše, 2015

Vyšetření

- ❑ Nutná vyšetření kostní dřeně
- ❑ Bolestivé, eticky nemožné opakovat tak často, jak by bylo potřeba
- ❑ Potřeba nového markeru? Jiný způsob?

Používané markery

- Diagnostické
- Prognostické - faktory ovlivňující přežití pacientů
  - Věk
  - Nádor - proliferační index, genetické aberace
  - Staging nádoru
- Prediktivní - poskytne informaci o účinnosti konkrétní léčby a pravděpodobnost odpovědi na léčbu
  - dávka je ovlivněna renální funkcí a věkem

Chng, 2014

Dobrý marker musí být

- ❑ Snadno dostupný
- ❑ Minimálně invazivní
- ❑ Stabilní
- ❑ Snadno měřitelný
- ❑ Dostatečně sensitivní a specifický
- ❑ Reproducibilní mezi laboratořemi
- ❑ Použitelný pro všechny nebo většinu pacientů

- ❑ Zaměřili jsme se na tzv. tekuté biopsie

Proč se zajímat o tekuté biopsie?

Limitace klasické biopsie

- Invazivní
- Bolestivá
- Odběr jedné oblasti nádoru - není reprezentována celá jeho heterogenita
- Zejména u MM - přítomnost subklonů v různých fokálních ložiscích

Tekuté biopsie

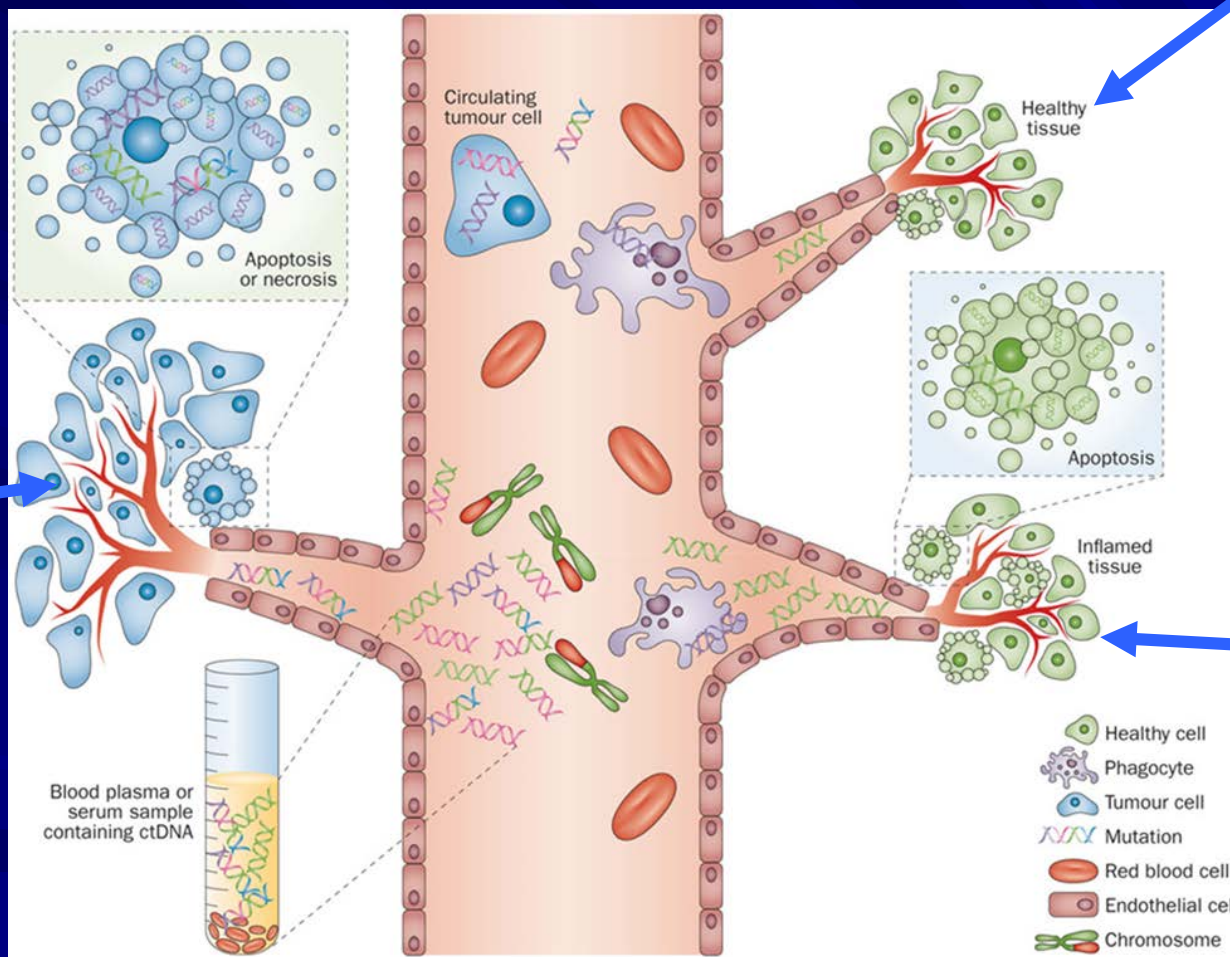
- ❑ Biopsie z periferní krve
- ❑ Detekce cirkulujících nádorových buněk
- ❑ Detekce cirkulujících nukleových kyselin
- ❑ Jednodušší odběr vzorku
- ❑ Celá heterogenita nádoru

Tekuté biopsie

zdravá tkáň

nádor

záněť

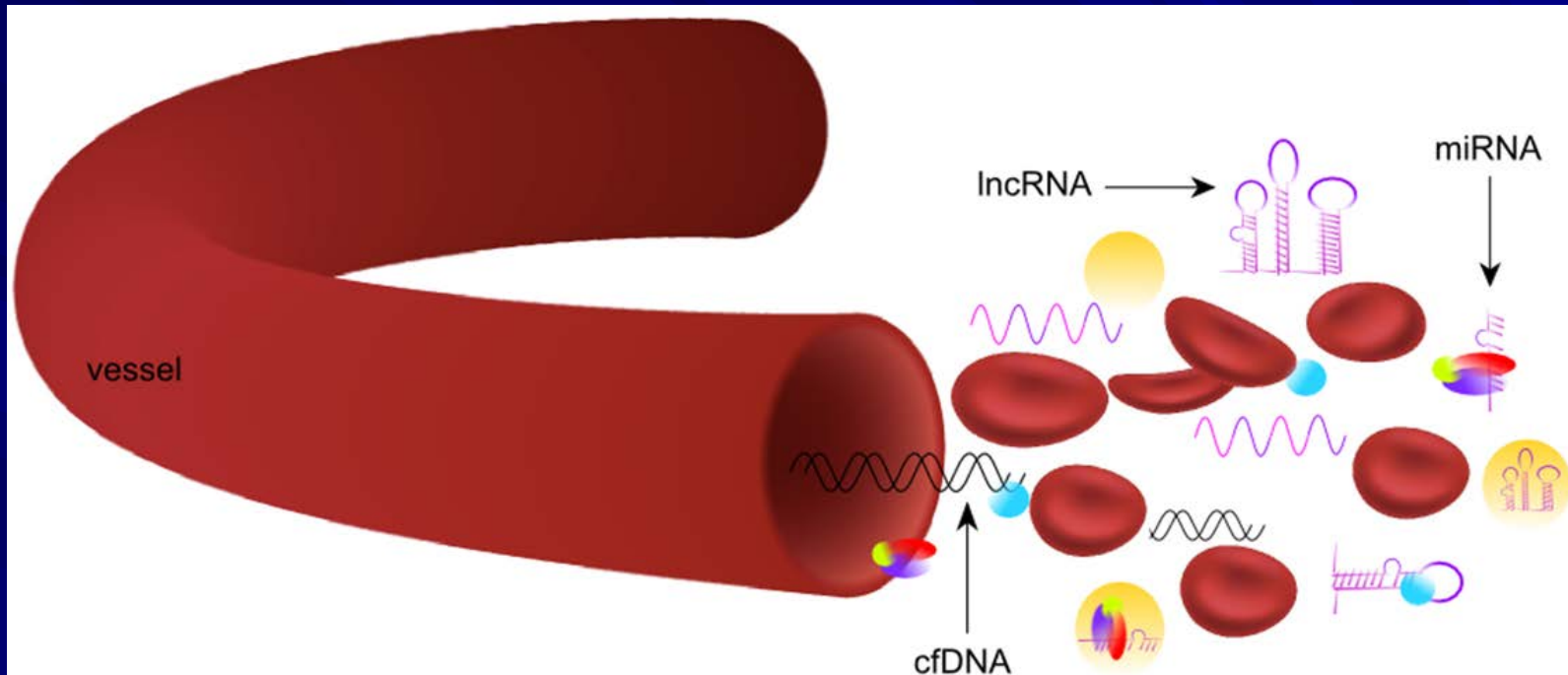

Crowley et al 2013

Cirkulující PC (cPC)

- ❑ Prognostický marker
- ❑ Ztráta závislosti na mikroprostředí KD
- ❑ Změny exprese adhezivních molekul, chemokinů ale i počtu aberací
- ❑ Rychlejší progresse MGUS do MM
- ❑ U MM - vyšší infiltrace KD
- ❑ Negativní prognostický faktor u refrakterního MM
- ❑ Granell et al - 428 MM pts
- ❑ 5-20 % cPC - horší přežití bez ohledu na věk
- ❑ > 5 % cPC - prognóza jako PCL

Jaké molekuly lze analyzovat?

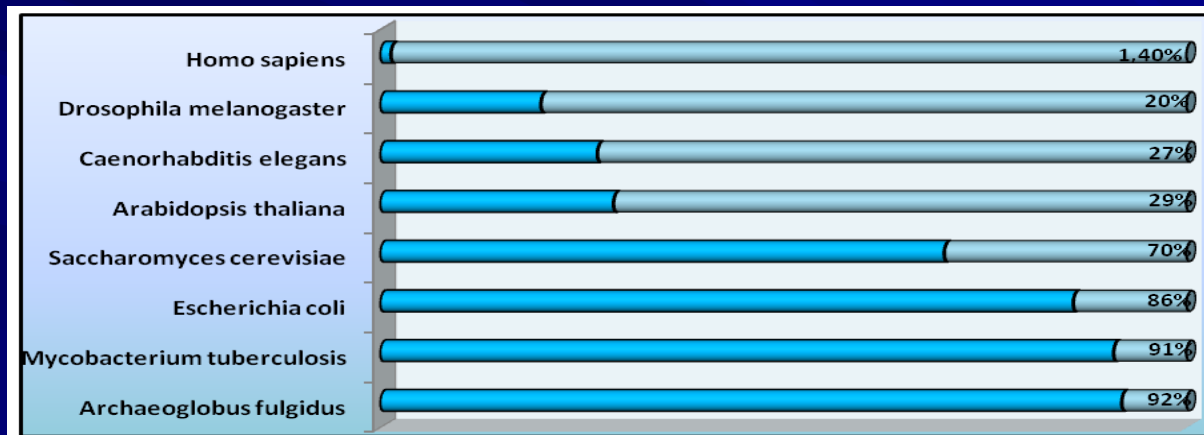

KO supplementum 2017

Nekódující molekuly RNA ?

- Jen zhruba 1,5 % lidského genomu kóduje proteiny
- Více než 90 % je ale transkripčně aktivní
- Nejznámější nekódující RNA (ncRNA): rRNA, tRNA

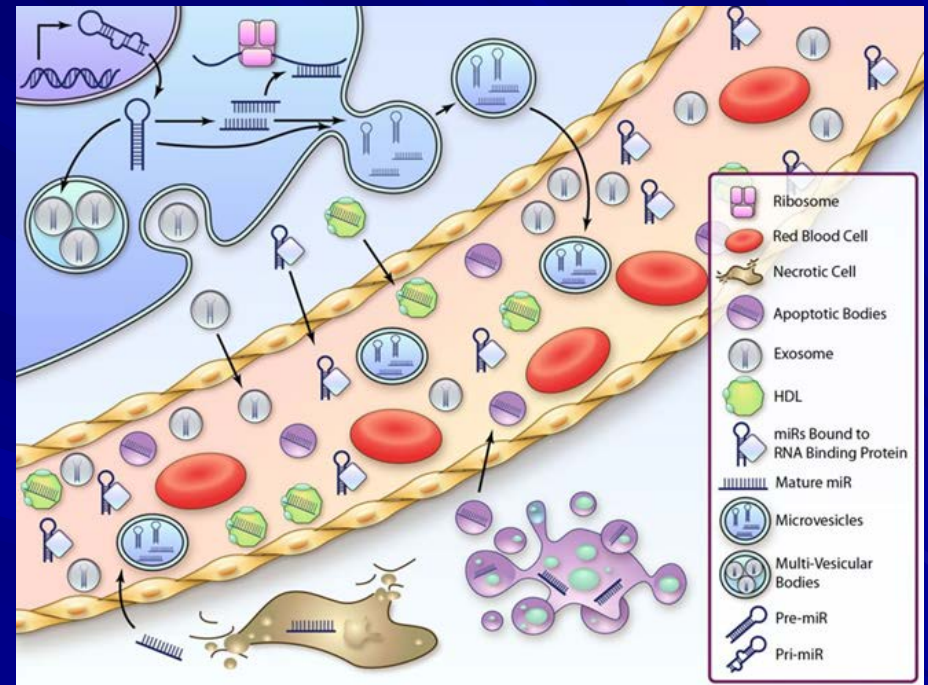
(Sana, 2012; upraveno)

- Základní rozdělení ncRNA:
  - Krátké ncRNA < **200 bp** < Dlouhé ncRNA

Cirkulující ncRNA

- Tělní tekutiny
- Stabilní a odolné k účinkům RNáz
- Snadno dostupné
- Mezibuněčná komunikace
- Souvislost s nemocí
  - Diagnostika nemoci
  - Monitorování relapsu
  - Monitorování MRD

<http://circresearch.com/gallery/tag/circulating-mirna/>

Nové markery pro MM

- MikroRNA
- Cell-free DNA
- LncRNA

Nové markery pro MM

- MikroRNA
- Cell-free DNA
- LncRNA

mikroRNA

- Krátké nekódující molekuly RNA
- 20-22 nt dlouhé
- Post-transkripční regulace genové exprese
- Fyziologické procesy (proliferace, diferenciace...)
- Tumorigeneze

Lee, 1993
Calin, 2002

Historie miRNA

- Identifikovány v roce 1993 u *C. elegans*
- Lin-4 - larvální stádia *C. elegans*
- Zhruba 1/3 lidských genů je regulována miRNA
- Kolem 2200 lidských miRNA

Lee, 1993
Calin, 2002

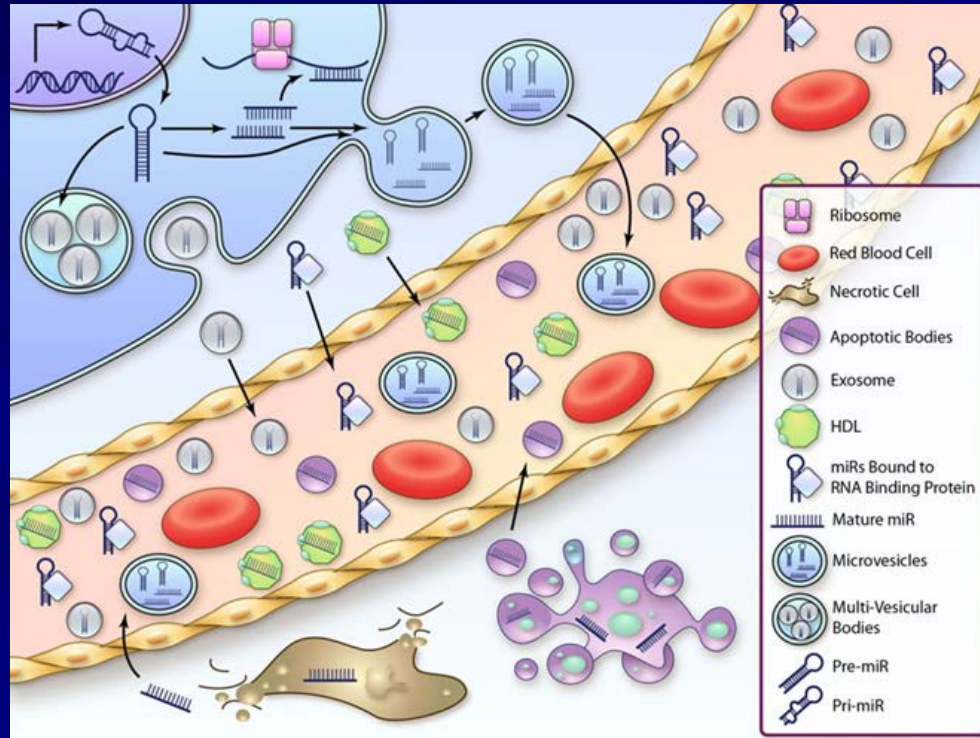
miRNA u hematologických malignit

- miR-15a a miR-16 identifikovány v oblasti 13q14 - potenciální onkogeny u CLL
- Expresní profily miRNA u buněčných liniích, PB ve srovnání se zdravými dárce
- První publikace Picchiori
  - 48 miRNA se změněnou expresí u MGUS proti ZD
  - 96 miRNA se změněnou expresí mezi MM a MGUS

Calin, 2002
Masri, 2005
Picchiori, 2008

Cirkulující miRNA

<http://circresearch.com/gallery/tag/circulating-mirna/>

Exozomy

- 50-140 nm vezikuly
- Proteiny, NK
- Aktivní sekrece z buněk
- Mění genovou expresi, signalizaci v buňkách
- Udržují resistenci k chemoterapii (odvádějí chemo mimo buňku)
- Podporují tumorigenezi - předávání miRNA

Cirkulující miRNA u MM

- Jones et al, 2012
- Cirkulující miRNA v séru MM pacientů vs MGUS vs ZD
- Potenciální biomarkery u MM: miR-720, miR-1246 a miR-1308

Jones, 2012

Exozomálních miRNA u MM jako prognostické faktory

- miRNA nejvíce zastoupená skupina molekul v exozomech (procesovat premiRNA na miRNA)
- 156 MM pacientů při diagnóze sekvenací i qPCR
- let-7b, miR-155, miR-18a - PFS
- let-7b and miR-18a - OS

Manier et al 2016

Naše pilotní studie

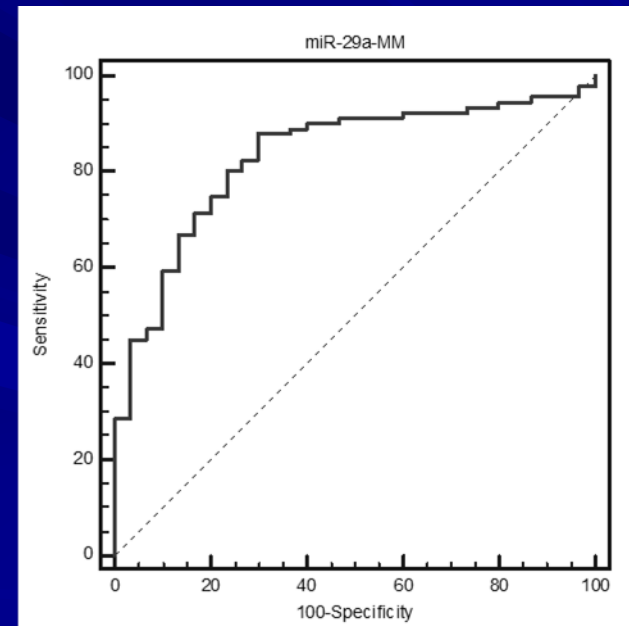
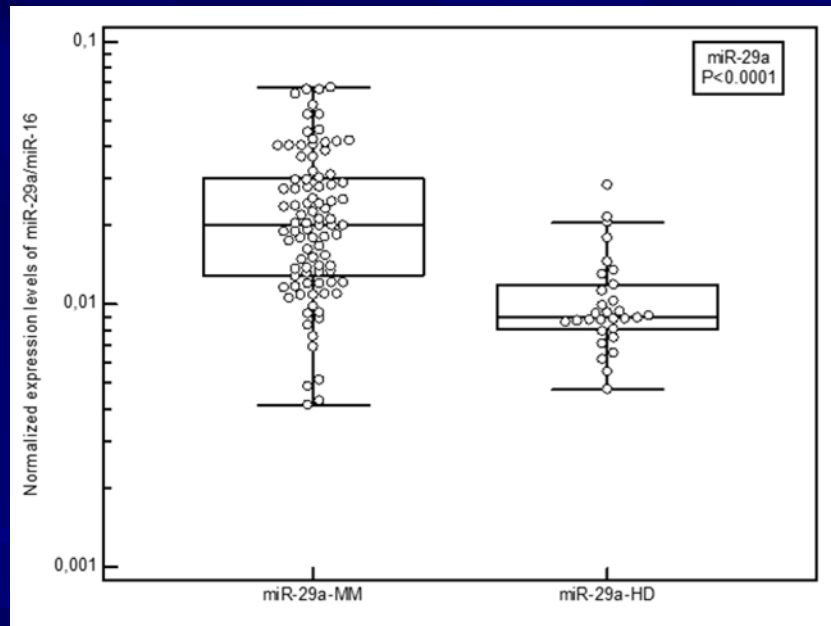
- Vybrány 4 miRNA v souvislosti s patogenezí MM
- Jejich přítomnost ověřena v séru 91 MM pacientů
  - **miR-410** - lokus 14q32 - MM translokace
  - **miR-660** - aberantní exprese spojená s MM
  - **miR-142-5p** - aberantní exprese spojená s MGUS a MM
  - **miR-29a** - zvýšená exprese u MM PB

Ševčíková, 2012

Výsledky pilotní studie

- miR-29a zvýšena u MM
- Specificita 70 %, sensitivita 88 %, AUC=0,832

Ševčíková, 2012

Cirkulující miRNA jako MG markery

- MM, MGUS a ZD
- 103 MM při diagnóze
- 18 MM v relapsu
- 57 MGUS
- 30 ZD

Kubiczková, 2014

Metody

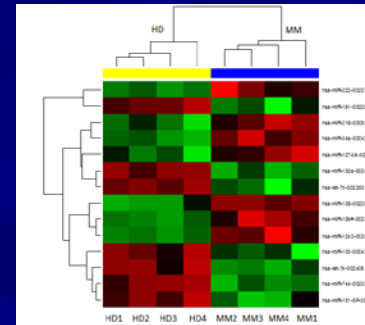
Izolace miRNA

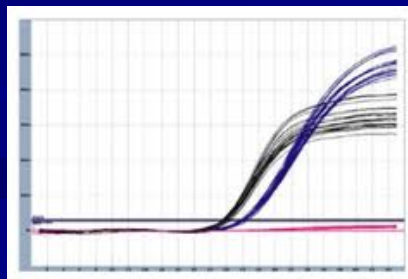
TaqMan Low Density Arrays

Analýza rozdílně exprimovaných miRNA

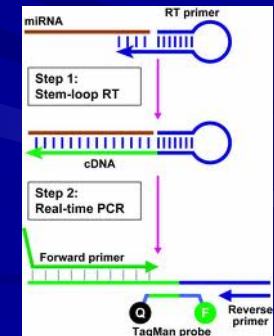
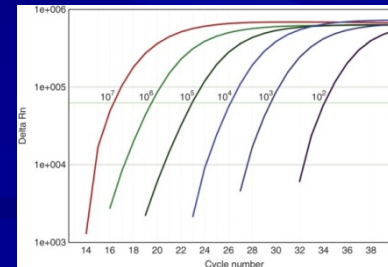

Analýza dat

Korelace s klinicky významnými parametry

qPCR Specific TaqMan miRNA assays

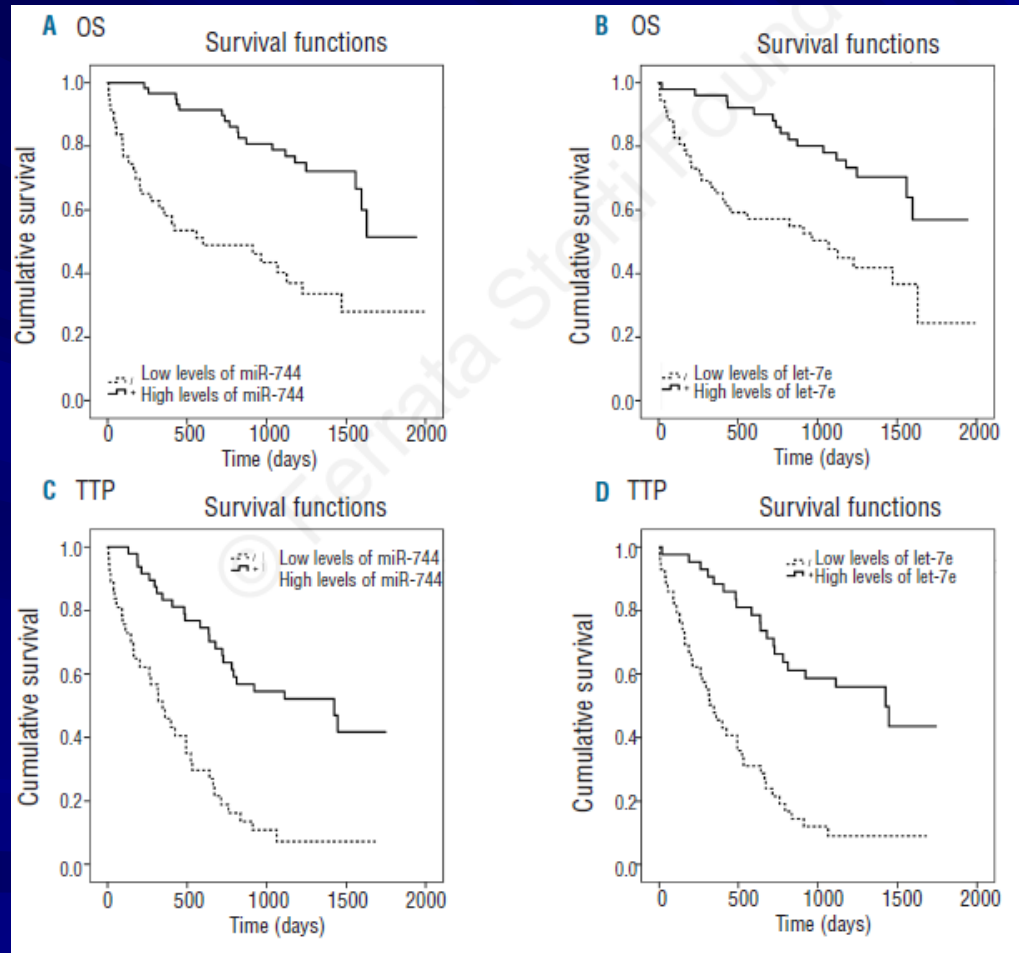

Cirkulující miRNA jako MG markery

- miR-744, miR-130a, miR-34a, let-7d, let-7e deregulovány u MG pacientů ve srovnání se ZD
- Kombinace miR-34a a let-7e: MM vs ZD vs MGUS (sensitivita i specificita > 89 %), ale nejsou samostatné prognostické markery
- Nemí korelace s PB v KD - jiné patologické změny u MM

Kubiczková, 2014

Nízké hladiny miR-744 a let-7e spojeny s kratším přežitím

Kubiczková, 2014

Extramedulární relaps

- Poprvé publikován v roce 1948
- PB mimo kostní dřeň
- Sekundární mutace - PB nezávislé na mikroprostředí
- Primární vs sekundární EM
- Spojený s kostí nebo infiltrace do měkkých tkání
- Zvýšená incidence?
  - Nové léky ovlivňují mikroprostředí kostní dřeně
  - Lepší detekce PET/CT

Usmani, 2013
Pour, 2014

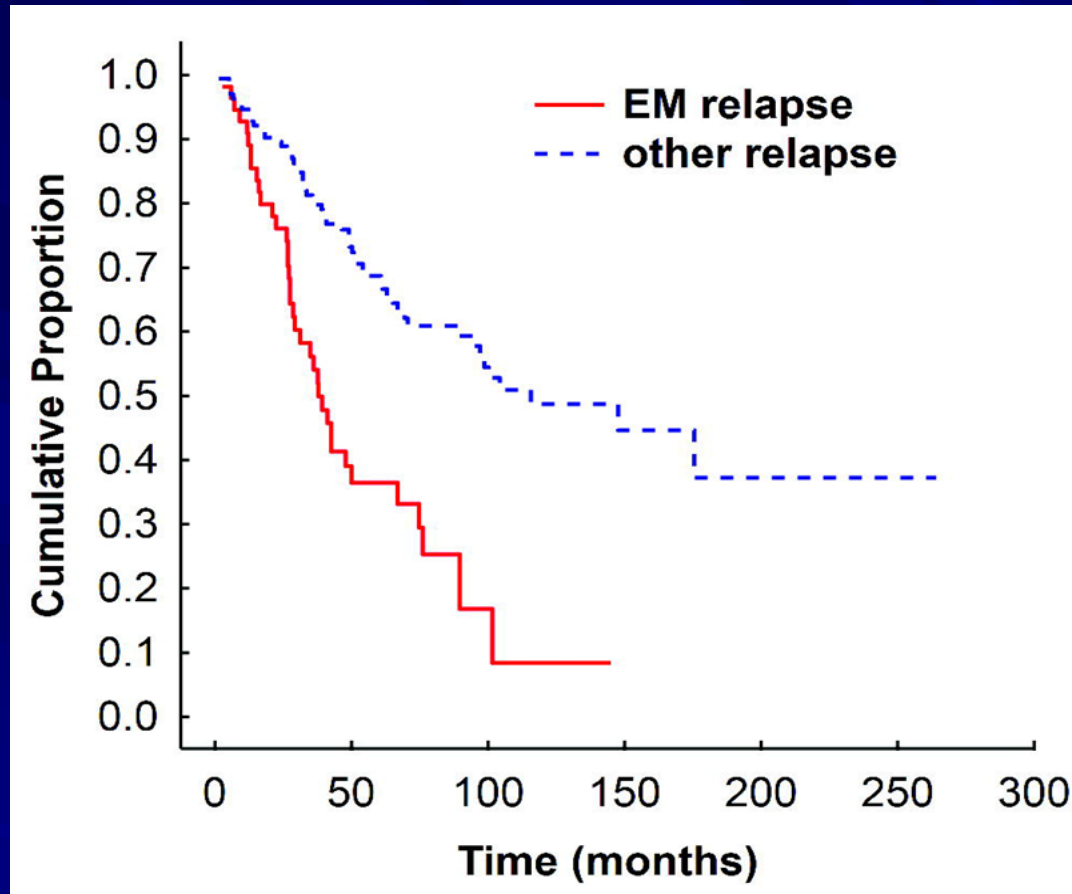
EM relaps- klinická zkušenost

- Analýza 226 relabovaných MM pacientů
- EM u 24 %
  - 14 % do měkkých tkání (EM-S)
  - 10 % spojeno s kostí (EM-B)

Pour, 2014

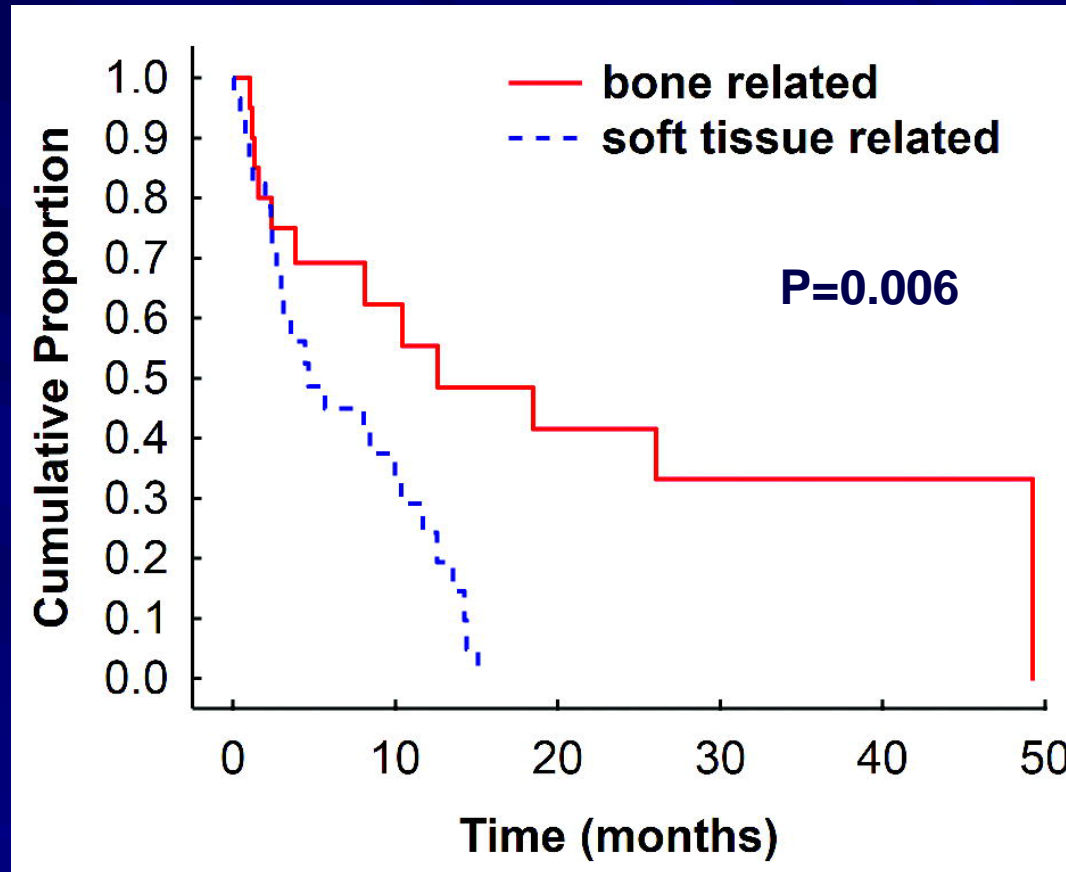

Přežití EM pacientů

Pour, 2014

Přežití 2 skupin EM pacientů

Pour, 2014

Můžeme použít cirkulující miRNA jako markery EM?

EM miRNA projekt

- Sérum periferní krve
- 55 EM pacientů - 5 primárních, 50 sekundárních
- 59 MM pacientů - 49 při diagnóze, 10 v relapsu
- 30 ZD

Bešše, 2015

Testovací kohorta

- 35 EM, 35 MM, 30 ZD
- miR-195 - nesignifikantní, vyřazena
- miR-222 - vyšší v EM vs ZD
- miR-34a - rozdíly MM vs EM a ZD
- miR-130a - rozdíly MM vs EM a ZD

Bešše, 2015

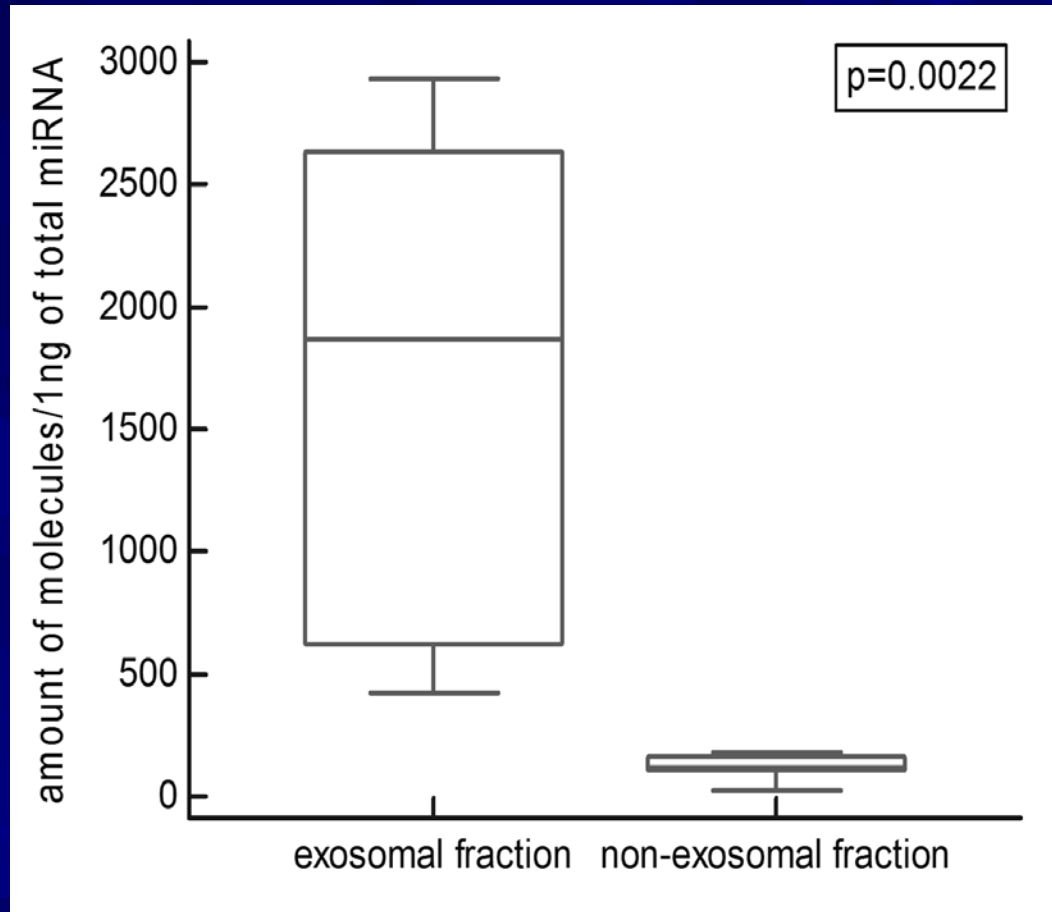
Validační kohorta

- 20 EM (2 primární EM, 18 sekundární EM)
- 24 MM (14 při diagnóze, 10 v relapsu) - PET/CT
- miR-34a nerozlišila EM vs MM

- miR-130a snížena ($p=0,012$)
- Sensitivita a specificita poměrně nízká

Bešše, 2015

miR-130a - mezibuněčná komunikace?

Bešše, 2015

Co víme o miR-130a?

- Účastní se patogeneze CML, glioblastomu, ovariálního karcinomu
- Buňky se sníženou hladinou - snížená proliferace, změna v BC, změna v maturaci
- Naše předchozí práce - snížena u MG vs ZD
- Proangiogenní vlastnosti
- Spojené s EM tumorigenezí?
- Hladina snížena v PB v KD u EM pacientů ve srovnání s PB v KD u MM, ale zvýšena u PB v nádoru ($p=0,001$)

Bešše, 2015

A co cirkulující miRNA v moči?

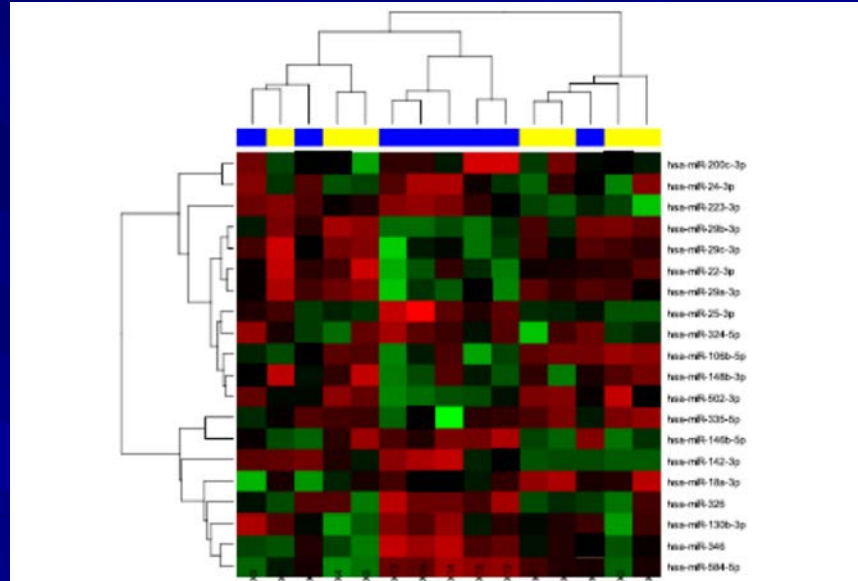
Cirkulující miRNA v moči

- ❑ Opravdu neinvazivní marker
- ❑ Identifikovány u renálního karcinomu
- ❑ Ledviny postiženy u MM
- ❑ Existují miRNA, které umožní diagnostiku MM z moče?
- ❑ NE, alespoň v našich rukách

Slabý, 2014
Mlčochová, 2014
Sedlaříková, 2015

Cirkulující miRNA v moči

- 85 vzorků - MM, ZD, RCC
- 20 deregulovaných miRNA v první fázi
- 8 vybráno pro validaci
- Není statisticky signifikantní
- Profil není specifický pro MM, ale pro poškození ledvin

Sedlaříková, 2015

Shrnutí - cirkulující miRNA

- Velký potenciál
- Možný marker MM i EM
- U EM - můžeme identifikovat pacienty, kteří mají zvýšené riziko vzniku EM, již při diagnóze?
- Ověření miR-130a jako markeru

- Cirkulující miRNA z moče nespecifické
- Stále nevíme
  - Odkud cirkulující miRNA pocházejí, z jakých tkání?
  - Účastní se přímo patogeneze MM?
  - A co miR-130a?

Nové markery pro MM

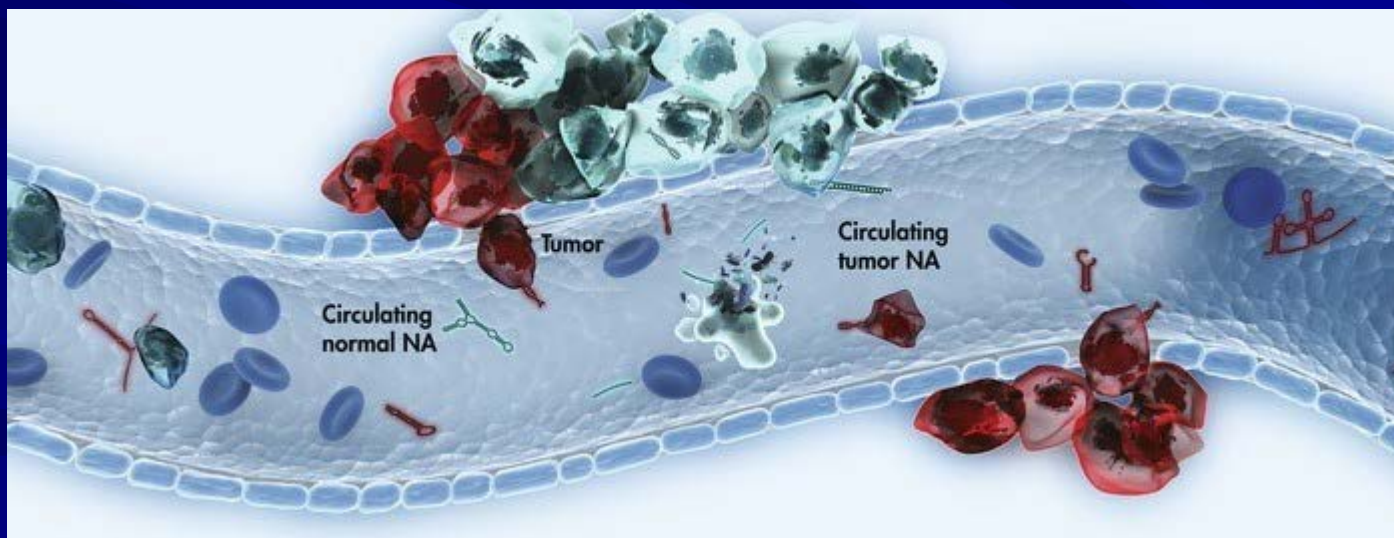
- MikroRNA
- Cell-free DNA
- LncRNA

Cell-free DNA

- Krátké fragmenty DNA (180 bp) v periferní krvi
- Popsány v roce 1949 (Mandel et Métais)
- 1977 - popsány u pacientů s nádory (Leon et al)
  - Vyšší hladiny u pacientů než u kontrol
  - Vyšší hladiny u pacientů s metastázami
  - Snížené hladiny po radioterapii u 66-90 % pacientů
- 1994 - popsány cfDNA s mutací RAS u MDS
- Využití v prenatální diagnostice

Hladiny cfDNA

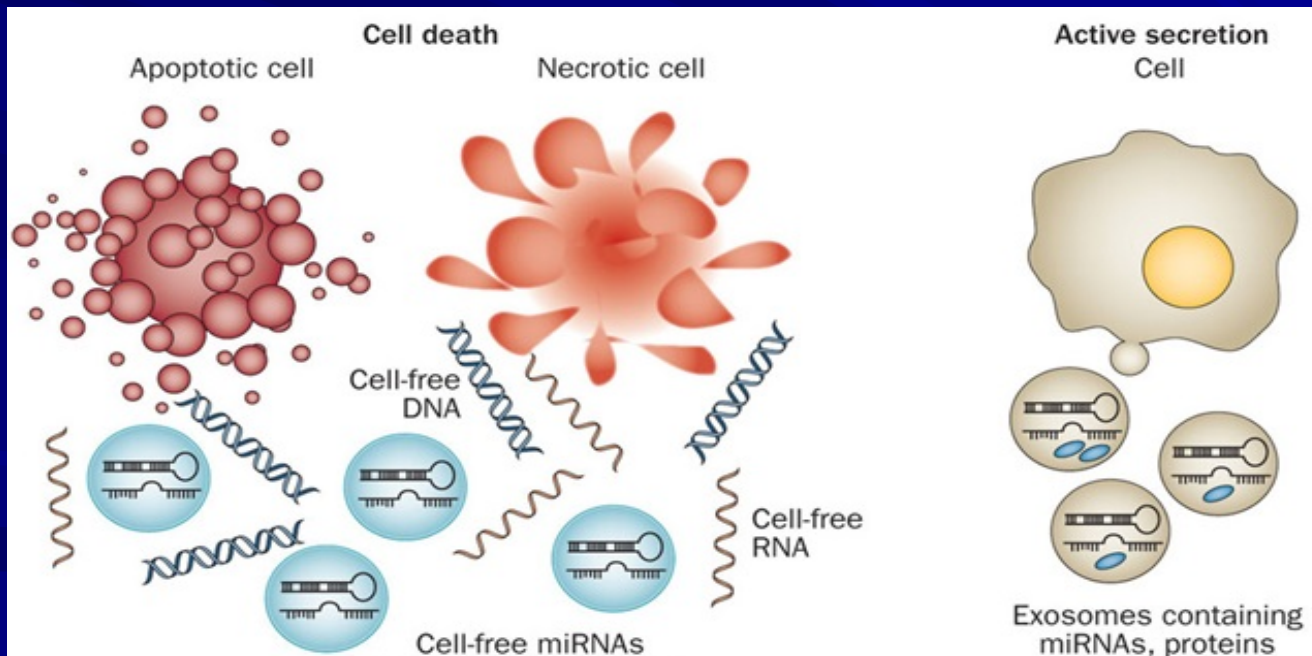
- Fyziologicky velmi nízké (10-100 ng/ml)
- U patologických stavů změna kvality a kvantity
- Vyšší hladiny (1000 ng/ml) u malignit, autoimunitních onemocnění, zánětů aj. - nutné rozlišit zdravou cfDNA od patologické

<http://biomarkerinsights.qiagen.com/2016/08/17>

Jak se dostanou cfDNA z buněk?

- Apoptóza
- Nekróza (nádorové buňky)
- Aktivní sekrecí (signalizace mezi buňkami a tkáněmi)

Schwarzenbach et al 2014

Sledování dynamiky cfDNA u MM

- ❑ Sledování pacientů do CR (+6) nebo 2 roky
- ❑ Detekce VDJ přestavby těžkého řetězce imunoglobulinu (nádorový marker MM)
- ❑ Analýza oblasti specifické pro každého pacienta
- ❑ Detekce majoritního klonu myelomových buněk
- ❑ Analýza cfDNA nesoucí daný nádorový marker

Schéma pro jednoho pacienta

Vzorek při diagnóze
detekce klonu v KD

Léčba

Vzorek po léčbě

Schéma pro jednoho pacienta

Vzorek při diagnóze

detekce klonu v KD

Detekce daného klonu v cf-DNA

Léčba

Vzorek po léčbě

detekce daného klonu v cf-DNA

Co jsme zatím zjistili?

- Do studie zařazeno 81 MM pacientů při diagnóze
- Vyřazeno 26 pacientů - přestavba nestanovena
- Sledujeme 55 pacientů
- Zanalyzováno 17 pacientů
  - sledování do CR+6, nebo 24 měsíců od diagnózy
- Analýza qPCR dle ESG-MRD-ALL GUIDELINES

Průběžné výsledky

Pacient	cfDNA										
	DG	DG+3	DG+6	DG+9	DG+12	DG+15	DG+18	DG+24	CR	CR+3	CR+6
3	PNQ	PNQ	PNQ	neg.	neg.	neg.	-	neg.	-	-	-
4	pozit.	PNQ	neg.	neg.	pozit.	neg.	poz.	neg.	-	-	-
5	neg.	neg.	-	-	-	-	-	-	neg.	PNQ	neg.
6	PNQ	neg.	-	-	-	-	-	-	PNQ	PNQ	PNQ
7	pozit.	PNQ	neg.	-	-	-	-	-	neg.	neg.	neg.
8	pozit.	neg.	neg.	PNQ	-	-	-	-	PNQ	neg.	neg.
9	PNQ	PNQ	PNQ	PNQ	PNQ	-	-	-	PNQ	-	PNQ
10	PNQ	PNQ	PNQ	-	-	-	-	-	PNQ	neg.	neg.
11	pozit.	PNQ	pozit.	PNQ	PNQ	neg.	neg.	-	neg.	neg.	neg.
12	pozit.	neg.	neg.	neg.	-	-	-	-	neg.	neg.	
13	neg.	PNQ	neg.	neg.	neg.	-	-	-	neg.		
14	neg.	neg.	neg.	neg.	neg.	-	-	neg.	neg.		
15	PNQ	PNQ	neg.	neg.	-	-	-	-	poz.		

Shrnutí - cfDNA

- ❑ Metoda mnohá technická úskalí ale funguje
- ❑ Zatím není zanalyzováno dostatečné množství pacientů
- ❑ Pokračujeme v analýzách

Nové markery pro MM

- MikroRNA
- Cell-free DNA
- LncRNA

Dlouhé nekódující molekuly RNA

- > 200 nt
- Intergenové, intronové, ...
- Většinou v jádře
- Transkripce RNA polymerázou II (III)
- Post-transkripční modifikace
- Nepřítomnost otevřených čtecích rámců (ORF)
- Tkáňově specifická exprese
- Regulace genové exprese

Mercer, 2009

Derrien, 2012

Molekulární podstata funkce lncRNA

- Aktivace transkripce genů
- Represe transkripce genů
- Modifikace funkce chromatinu a histonů

Mercer, 2009

Derrien, 2012

LncRNA v nádorech

- Účast v mnoha procesech včetně tumorigeneze
- Změny exprese u různých nádorů
- Některé specifické pro daný typ nádoru - PCA3 u karcinomu prostaty
- Onkogeny - HOTAIR vysoká exprese v nádorech prsu
- Vznik metastáz a prognóza - HOTAIR
- Supresory - MEG3 - stimuluje transaktivaci p53

Mercer, 2009

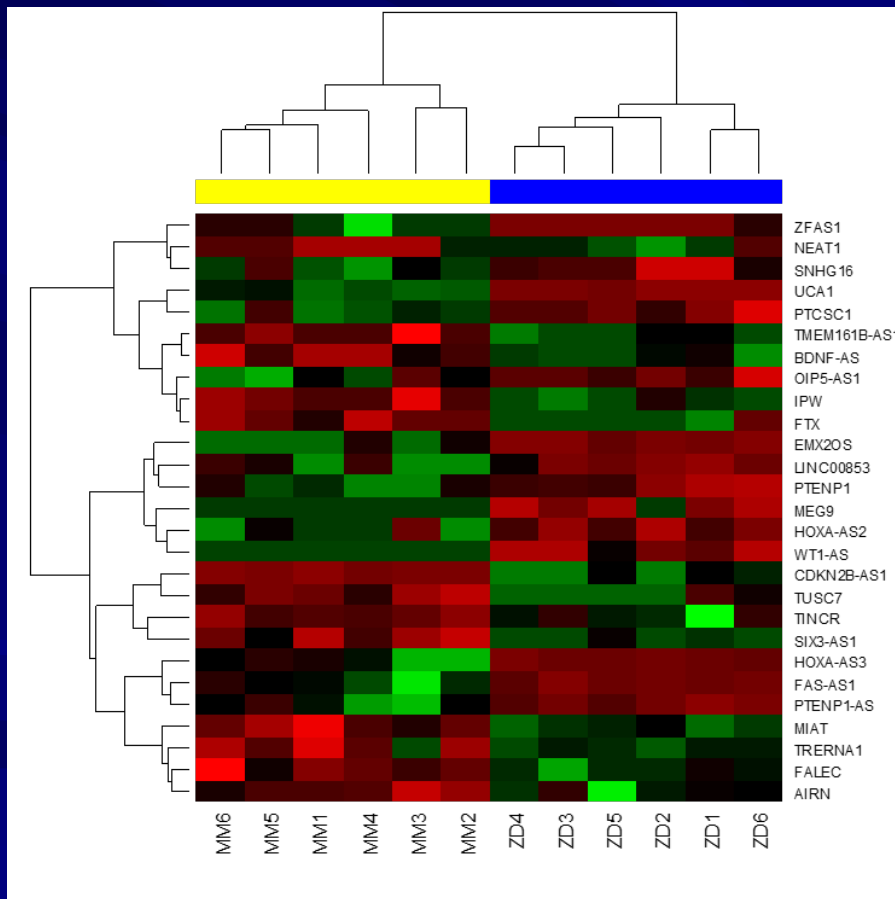
Derrien, 2012

LncRNA v buňkách MM

Explorativní fáze

- 6 MM vs. 6 HD CD138+

* fenotyp zdravých PC buněk: CD45+/dim, CD38+, CD19+, CD56-

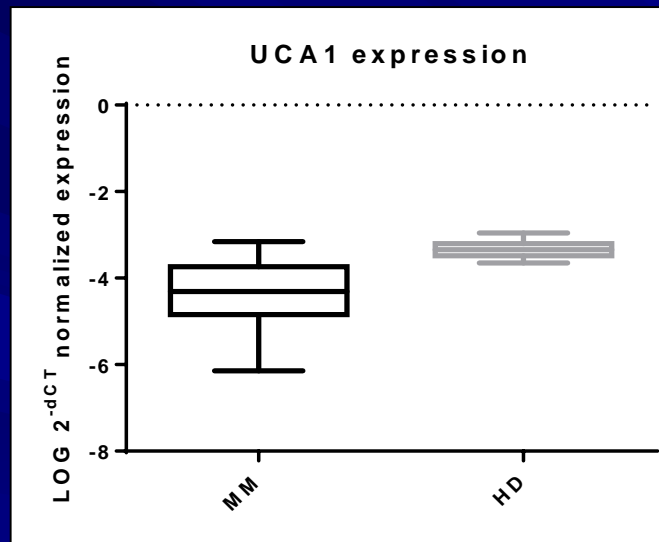

27 lncRNA $p < 0,01$

- 14 nižší exprese
- 13 vyšší exprese u MM

Validační fáze

- 40 MM vs. 19 ZD
- rozdílná exprese UCA1 mezi MM a ZD:

UCA1 ($p < 0,0001$)

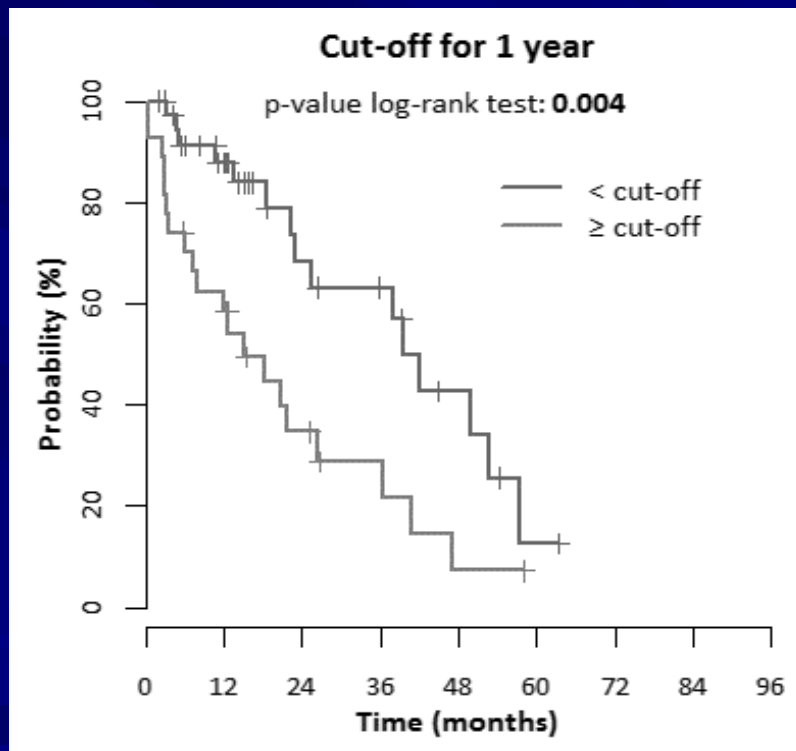
LncRNA UCA1

- marker pro nádory močového měchýře, karc.žaludku
- popsána u AML

- Korelace s biochemickými parametry a cytogenetikou
- Prognostický význam pro celkové přežití

Analýza přežití

- time-dependent ROC, rozdělení na skupiny s vyšší a nižší expresí UCA1

Sedlarikova et al 2017

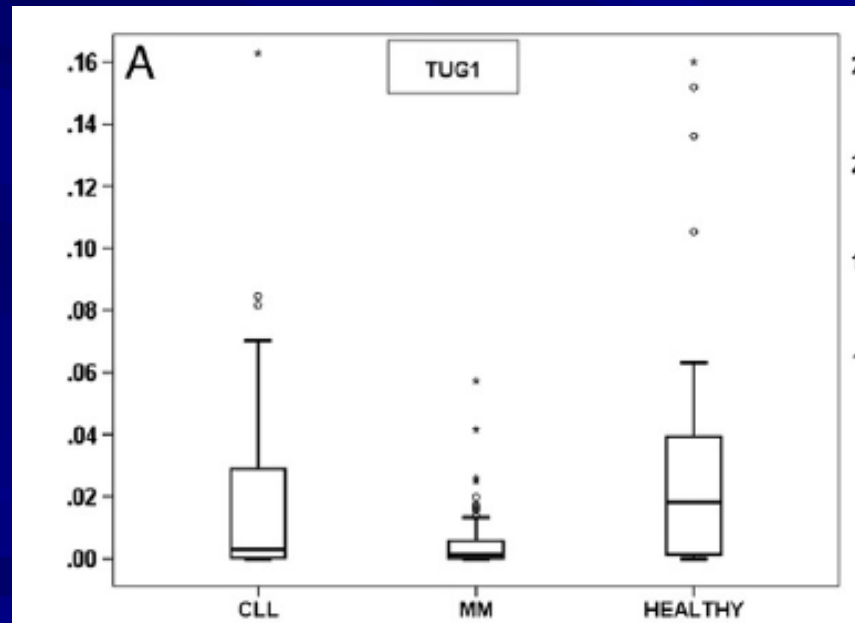
LncRNA UCA1

- ❑ deregulována u MM s vysokou senzitivitou i specificitou
- ❑ korelace s biochemickými parametry, cytogenetikou, ISS
- ❑ potenciální biomarker prognózy MM

Cirkulující LncRNA

Cirkulující lncRNA u MM

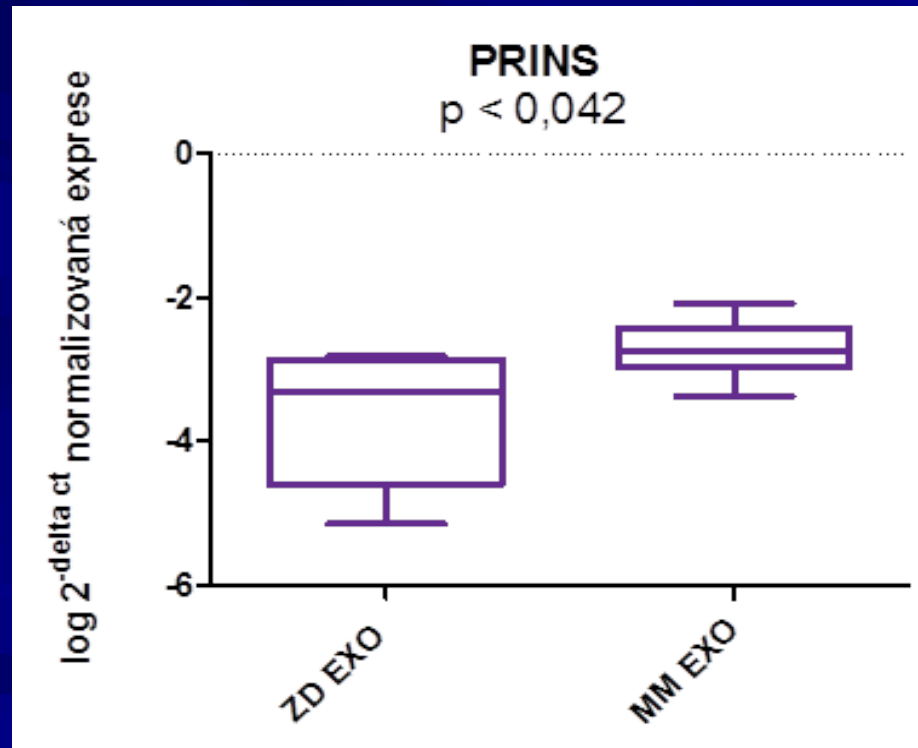
- TUG1, MALAT1, HOTAIR, GAS5 deregulovány v plazmě PK u MM pacientů
- Jen TUG1 deregulována s porovnání s ZD

Isin 2014

Cirkulující lncRNA u MM | Brno

- Porovnání lncRNA z exozomální/neexozomální frakce séra u MM, MGUS a ZD na platformě Qiagen

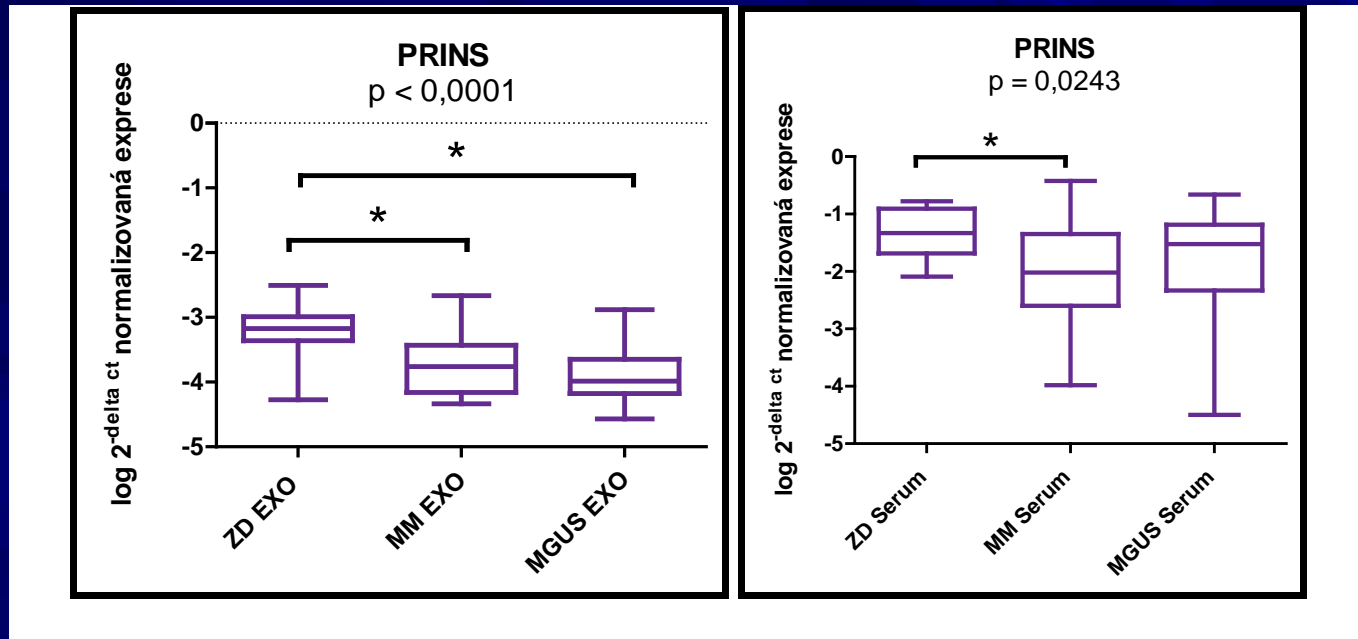

Validace lncRNA na MM, MGUS a ZD

- PRINS, LINC-ROR, UCA1, NEAT1
- 50 MM, 50 MGUS, 30 ZD
- qPCR

Exozomální a neexozomální frakce

Hladiny exprese lncRNA PRINS v exozomální ($p < 0,0001$) a neexozomální ($p = 0,0243$) frakci séra PK u MM, MGUS a ZD

LncRNA

- ❑ PRINS odlišuje MG pacienty od ZD
- ❑ Ale nízká sensitivita i specificita
- ❑ Korelace s cytogenetikou
- ❑ Nutná lepší platforma nebo NGS

Shrnutí

- MM onemocnění starších lidí
- Nové léky zlepšují přežívání
- Potřebujeme nové snadno dostupné markery pro MM, nejlépe z PK
- Několik možností - miRNA, cf-DNA, lncRNA
  - splňují kritéria dobrých biomarkerů
- Doufáme, že se podaří zlepšit diagnostiku a monitorování MM pacientů

Výhledy do budoucna - tekuté biopsie?

- Biopsie z periferní krve - schopné zahrnout celou heterogenitu nádoru
- Méně bolestivé
- I jiné molekuly
- Velký potenciál

Poděkování

Babákova myelomová skupina,
Ústav patologické fyziologie,
Lékařská fakulta, MU

Sabina Ševčíková

Veronika Kubaczková
Lenka Sedlaříková
Božena Bollová
Martina Valachová
Jana Gregorová
Veronika Kelbichová
Kamila Novosadová

Oddělení klinické hematologie,
Fakultní nemocnice Brno

Miroslav Penka

Martina Almáši
Renata Bezděková
Božena Hanáková
Lucie Říhová
Barbora Sábliková
Renata Suská
Pavla Všianská

Oddělení klinické hematologie
Fakultní nemocnice Ostrava

Roman Hájek

Tomáš Jelínek
Fedor Kryukov
Elena Kryukova
Zuzana Kuřová

Laboratoř molekulární cytogenetiky
Ústav experimentální biologie, PŘF MU
Petr Kuglík

Aneta Mikulášová
Jan Smetana
Markéta Wayhelová

Interní hematologická a onkologická klinika

Fakultní nemocnice Brno

Zdeněk Adam
Marta Krejčí
Luděk Pour
Viera Sandecká
Martin Štork

Institut biostatistiky a analýz
LF MU

Jiří Jarkovský
Lucie Brožová

Ústav patologické fyziologie
Lékařská fakulta, MU

Anna Vašků

Děkuji za pozornost

